

UTJECAJ FISKALNE POLITIKE NA KONKURENTNOST PODUZEĆA

Vidović, Ana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:045661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ FISKALNE POLITIKE NA
KONKURENTNOST PODUZEĆA**

Mentor:

dr. sc. Paško Burnać

Student:

Ana Vidović - 5130433

Split, srpanj, 2016.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. ULOGA FISKALNOG SUSTAVA U POTICANJU KONKURENTNOSTI	3
2.1. Pojam konkurentnosti	3
2.2. Fiskalna politika	8
2.2.1. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj.....	11
2.2.2. Mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj.....	16
2.3. Uloga fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti	20
3. FISKALNI POTICAJI I DRŽAVNE POTPORE	24
3.1. Fiskalni poticaji	24
3.2. Državne potpore	25
4. POREZNA KONKURENCIJA	34
5. FISKALNI POTICAJI I POREZNA KONKURENCIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	39
5.1. Fiskalni poticaji u Republici Hrvatskoj	39
5.2. Porezna konkurencija u Republici Hrvatskoj	43
5.3. Usporedba poreza i fiskalnih poticaja za poslovne anđele u nekim državama Europe i Republici Hrvatskoj.....	48
6. ZAKLJUČAK	49
7. SAŽETAK	51
LITERATURA	52
POPIS GRAFIKONA, SLIKA I TABLICA	55
POPIS SLIKA.....	55
POPIS TABLICA	55

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Odnos između fiskalnog sustava i fiskalne politike te konkurentnosti gospodarstva nedovoljno su istraženi.

Konkurentnost se može definirati kao produktivnost kojom država ili poduzeće koristi svoje ljudske resurse, kapital i prirodne resurse, a u današnjim uvjetima globalizacije, globalnog tržišta, konkurentnost poduzeća ili države je čimbenik koji omogućuje rast i razvoj.

Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu.

Država različitim mjerama, između ostalog i fiskalnom politikom, može i utječe na poticanje i povećanje konkurentnosti u gospodarstvu.

Cilj ovog rada je analizirati utjecaj kojeg fiskalni sustav i fiskalna politika kroz fiskalne poticaje, potpore i poreznu konkurenciju imaju na konkurentnost poduzeća i gospodarstva Republike Hrvatske.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za izradu ovog diplomskog rada na temu „Utjecaj fiskalne politike na konkurentnost poduzeća“ koristit će se podaci iz sekundarnih izvora, a to će biti knjige koje se odnose na temu rada, stručni časopisi i razne publikacije objavljene na internetu.

Prilikom izrade rada koristit će se znanstvene metode indukcije i dedukcije, metoda deskripcije i kompilacije. Temeljem analize pojedinačnih činjenica, induktivnom metodom, doći će se do zaključka o općem sudu, odnosno deduktivnom metodom, će se iz općih sudova izvesti opći i pojedinačni zaključci. Metoda deskripcije će se koristiti u radu za opisivanje činjenica, procesa i predmeta bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja. Prilikom preuzimanja tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja koristit će se metoda kompilacije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Diplomski rad se sastoji od šest poglavlja.

Prvo, uvodno poglavlje, donosi predmet i cilj rada te izvore podataka i metode prikupljanja.

Drugo poglavlje donosi analizu uloge fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti. Uz pojašnjenje pojma konkurentnosti i analize konkurentnosti u današnjem poslovanju, obrazloženo je značenje i uloga fiskalne politike i fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti te je analizirana fiskalna politika u Republici Hrvatskoj od osamostaljenja Republike Hrvatske do danas. Također su analizirane mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj.

Fiskalni poticaji su mjere vlada zemalja u razvoju kojim pokušavaju potaknuti strane investitore da ulažu u njihove zemlje, a o kojim se to fiskalnim poticajima radi i državnim potporama analizirat će se u trećem poglavlju.

Porezna konkurencija je predmet četvrtog poglavlja rada.

Koji su to fiskalni poticaji u Republici Hrvatskoj i analizu porezne konkurencije u Republici Hrvatskoj donosi peto poglavlje. Također, peto poglavlje donosi usporedbu poreza i fiskalnih poticaja za poslovne anđele u nekim državama Europe i Republici Hrvatskoj.

Šesto, zaključno poglavlje, sažima temu diplomskog rada

2. ULOGA FISKALNOG SUSTAVA U POTICANJU KONKURENTNOSTI

2.1. Pojam konkurentnost

Konkurentnost se može definirati kao produktivnost kojom država ili poduzeće koristi svoje ljudske resurse, kapital i prirodne resurse.

Koncepcija konkurentnosti rezultat je duge povijesti znanstvenih razmišljala, tijekom koje su se pojavljivala različita uža i šira shvaćanja i različiti aspekti sadržaja koji određuju taj pojam. Tako su znanstvenici kroz povijest isticali različite čimbenike koji su utjecali na komparativnu prednost. A. Smith je (1776.) je naglašavao ulogu četiriju temeljnih čimbenika proizvodnje nužnih za brz rast i bogatstvo naroda. Marksisti su naglašavali utjecaj sociopolitičkog okoliša na ekonomski razvoj. Njemački sociolog je analizirao odnos između vrijednosti, religijskih vjerovanja i ekonomskog razvoja. Schumpeter je naglasio ulogu poduzetnika kao čimbenika konkurentnosti, istaknuvši da je napredak rezultat neravnoteže koja ide u prilog inovacijama i tehničkom napretku. R. Solow istraživao je čimbenike koji potiču ekonomski rast u SAD-u između 1948. i 1982. godine, a osobito je naglasio ulogu obrazovanja, tehnološke inovacije i rastućeg *know-howa*.

Mnogi suvremeni ekonomisti analizirali su i naglasili ulogu znanja kao ključnog čimbenika konkurentnosti.

Različita teorijska promišljanja rezultirala su i različitim definicijama konkurentnosti, pa se tako konkurentnost određuje na različite načine:¹

- kao sposobnost zemlje da kreira dodanu vrijednost i tako poveća nacionalno bogatstvo.² Ta definicija podrazumijeva da su visoke stope rasta BDP-a i produktivnosti približne vrijednosti koje određuju konkurentnost, ali u izvješćima i godišnjacima konkurentnosti ističe se da se konkurentnost ne može reducirati samo na rast BDP-a i produktivnosti,

¹ Dragičević, M. (2012.): Konkurentnost, Projekt za Hrvatsku, Zagreb: Školska knjiga, str. 14-15.

² IMD, World Competitiveness Yearbook, različite godine, Lausanne: IMD

- kao područje ekonomskog znanja koje analizira činjenice i politike koje oblikuju sposobnost nacije da stvori i zadrži okvir koji omogućuje stvaranje veće vrijednosti u tvrtkama i veći prosperitet ljudima³,
- kao sposobnost neke zemlje da dostigne visoke stope rasta BDP-a po glavi stanovnika⁴,
- kao relativnu, a ne apsolutnu sposobnost. Ovisi o financijskoj snazi dioničara i potrošača koja određuje sposobnost djelovanja i reagiranja na konkurentni okoliš i potencijal ljudi i tehnologije u primjeni nužnih strateških promjena. Konkurentnost se može dostići jedino ako se stvori odgovarajuća ravnoteža među onim faktorima koji po prirodi mogu biti konfliktni⁵,
- kao sadašnja i buduća sposobnost i mogućnost poduzetnika da dizajniraju robe koje su svjetske i cjenovne i necjenovne kvalitete koje su također svjetske. Konkurentnost je sinonim s dugoročnim profitom tvrtke i njegovom sposobnosti da osigura visoke profite i zadovoljne zaposlenike⁶,
- kao koncepcija koja uključuje i efikasnost i efektivnost. Konkurentnost uključuje i ciljeve i sredstva za dosizanje tih ciljeva: ostvarivanje ciljeva s najnižim troškovima i izbor pravih ciljeva⁷,
- kao proces koji uključuje elemente produktivnosti, efikasnosti i profitabilnosti. Ali ona nije cilj po sebi, već moćno sredstvo dosezanja rasta životnog standarda i povećanja socijalnog blagostanja – ona je alat za dosezanje ciljeva. Globalno, povećanjem produktivnosti i efikasnosti u kontekstu međunarodne specijalizacije, konkurentnost osigurava osnove rasta zarada ljudi ... osnovno je sredstvo povećanja životnog standarda, osiguranja zapošljavanja i smanjenja siromaštva⁸,
- kao sposobnost tvrtke da konkurrira na međunarodnom tržištu na način koji osigurava ljudima mogućnost da poboljšaju kvalitetu života⁹,

³ Ibid

⁴ World Economic Forum, WEF (2002-2010), Global Competitiveness Report, Geneva: WEF

⁵ Feurer, R., Chaharbagi, K. (1994), Defining Competitiveness: A Holistic Approach, Management Decision, Vol. 32., Iss 2: 41-58

⁶ IMD, World Competitiveness Yearbook, različite godine, Lausanne: IMD

⁷ Buckley, P. J. et al. (1988), Measurement on International Competitiveness: A Critical Survey, Journal of Marketing management, Winter 2: 175-201

⁸ CIAMPI Group (1995), Enhancing European Competitiveness. First Report to the President of Commission, <http://www.aei.ptt.edu/2866/las>

⁹ Nacionalni savjet za konkurentnost Irske – National Competitiveness Council – Ireland (2010.), Annual Competition Report, Vol. 1: Benchmarking Ireland's Performance, <http://www.competitiveness.ie>

- kao dugoročnu sposobnost zasnovanu na povezanosti sa svim faktorima koji pridonose boljem poslovnom funkcioniranju, poput dobre fizičke infrastrukture, sustava istraživanja i podučavanja, oporezivanja, regulacije i sustava koji podupire poduzetništvo, tvrtke, konkurenciju i inovaciju. Tvrtke ne mogu konkurirati međunarodno na osnovi niskih nadnica, već na osnovi više produktivnosti i kvalitete putem efikasnosti i inovacija u proizvodima i procesu dizajniranja i isporuke. Konkurentnost ne dijeli biznis od šireg društva. Ekonomski dinamizam i socijalni napredak idu zajedno. Konkurentnost putem rasta produktivnosti dovodi do rasta dohodaka i poslovnih uspjeha.¹⁰

Konkurentnost se u 20. stoljeću posebno naglašavala s obzirom na opipljive resurse, robe i usluge te njihovu materijalizaciju ostvarenu izvozom tvrtki i zemalja. Konkurentnost se shvaćala kao komparativna koncepcija sposobnosti djelovanja tvrtki, podsektora ili države da nude i prodaju robe i usluge na domaćem i vanjskom tržištu. Ona je bila vezana za izvozna sposobnost.

U današnjim uvjetima globalizacije, globalnog tržišta, konkurentnost poduzeća ili države je čimbenik koji omogućuje rast i razvoj.

Globalizacija je proces kojim se smanjuju ili potpuno ukidaju prepreke u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni i povećava ekonomska integracija među zemljama.¹¹ Globalizacija podrazumijeva i socijalni proces koji teži sveobuhvatnosti i jedinstvenosti svijeta.¹² Zahvaljujući globalizaciji, odnosi među ljudima i zemljama postaju sve intenzivniji, a ljudi počinju globalno razmišljati i drugačije shvaćati svijet u cjelini. Stalno ulaganje u znanje, u tehnologije, istraživanje i razvoj su zahtjevi globalizacije. Tko jednom počne zaostajati u procesu globalizacije ili se na vrijeme ne uključi u suvremene procese, bitno zaostaje. Za globalizaciju se može utvrditi da je jedna od posljedica razvoja znanosti, tehnologije, tržišne ekonomije i demokracije. Globalizacija je omogućila i slobodno kretanje kapitala, robe, informacija i ljudi kroz širenje i ukidanje granica. Osim što se globalizacija najviše promatra kroz njenu ekonomsku i političku dimenziju, globalizacija ima i svoju ekološku, kulturološku i društvenu stranu koja u novije vrijeme dobiva sve veće značenje. Današnji svijet se sve više

¹⁰ Ibid

¹¹ Jurčić, Lj. (2000.): Globalizacija, Zagreb: Ekonomist br. 9-10/2000.

¹² Turek, F. (1999.): Globalizacija i globalna sigurnost, Varaždin: Hrvatska udruga za međunarodne studije, str. 159.

„otvara“ ili „smanjuje“ i otuda je stvorena već dobro poznata uzrečica o svijetu kao „globalnom selu“.

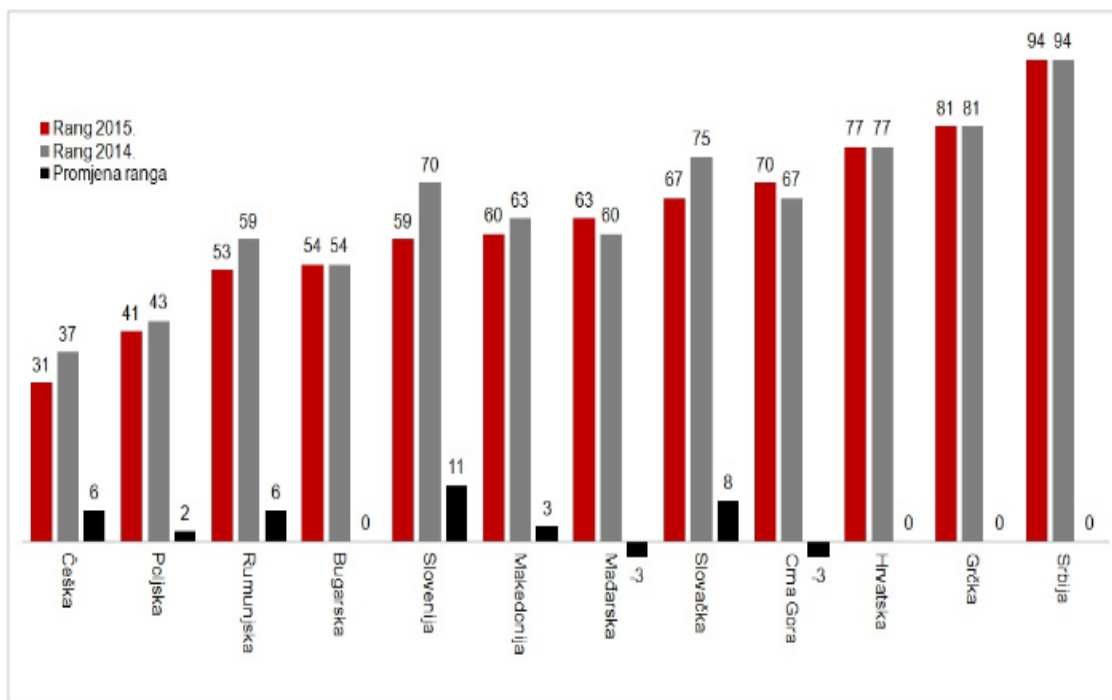
Izvještaj o globalnoj konkurentnosti (engl. *The Global Competitiveness Report*) mjeri konkurentnost 140 država u različitim fazama gospodarskog razvoja. Ukoliko se uzmu u obzir utjecaj ključnih čimbenika koji doprinose stvaranju uvjeta za konkurentnost, poseban naglasak se stavlja na makroekonomsko okruženje, kvalitetu državnih institucija, stanje tehnologije i prateće infrastrukture. Rezultati se temelje na anketi gospodarstvenika u 14.000 tvrtki širom svijeta i statističkim podacima dvije prethodne godine.

Prema rezultatima Izvještaja o globalnoj konkurentnosti 2015. godine, Hrvatska se nalazila na 77. mjestu čime je zadržala poziciju iz 2014. godine, dok sa ocjenom 4,1 stagnira na ovoj ljestvici konkurentnosti.¹³

Švicarska je najkonkurentnija zemlja na svijetu, a slijede ju Singapur, SAD, Njemačka i Nizozemska.

¹³ Agencija za investicije i konkurentnost (2016.): Izvještaj o globalnoj konkurentnosti, raspoloživo na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/indeks-globalne-konkurentnosti/>

Slika 1. prikazuje konkurentnost Hrvatske i referentnih zemalja iz koje je vidljiv napredak referentnih zemalja, osim Mađarske i Crne Gore čija je konkurentnost u 2015. lošija nego što je bila 2014. godine.

Slika 1.: Rang konkurentnost Hrvatske i referentnih zemalja u 2015. i 2014. godini

Izvor: Agencija za investicije i konkurentnost (2016.): Izvještaj o globalnoj konkurentnosti, raspoloživo na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/indeks-globalne-konkurentnosti/>

Indeks konkurentnosti država se sastoji od 12 „stupova“ podijeljenih u 3 zasebne cjeline koje predstavljaju ključ za različite načine vođenja gospodarstva, a temelje se na:¹⁴

1. Osnovnim uvjetima
 - institucije
 - infrastruktura
 - makroekonomsko okruženje
 - zdravstvo i osnovno obrazovanje

¹⁴ Ibid

2. Faktorima efikasnosti
 - više obrazovanje i trening
 - efikasnost tržišta roba
 - efikasnost tržišta rada
 - razvoj financijskog tržišta
 - tehnološka spremnost
 - veličina tržišta
3. Inovacijskim faktorima
 - poslovna sofisticiranost
 - inovativnost.

Međunarodna konkurentnost zemlje ne može se poistovjetiti s konkurentnosti pojedine njene industrije ili sektora. Iako se u biti radi u istoj stvari, odnosno o nekom aspektu dobra ili usluge koji ponuđaču (zemlji, poduzeću) tog dobra ili usluge daje tržišnu prednost nad njegovim konkurentima, neko poduzeće u nacionalnom vlasništvu može biti konkurentno na svjetskom tržištu a da bitno ne utječe na povećanje nacionalne konkurentnosti. To se događa kod multinacionalnih kompanija koje veći dio svojih konkurentskih prednosti ostvaruju u inozemstvu. Zato nije bitno toliko ulagati u domaća poduzeća koliko je bitno utjecati na domaću proizvodnju novih tehnološki naprednih i profitabilnih proizvoda. Jedan od najlakših i najučinkovitijih načina postizanja tog cilja jest ohrabrivanje stranih kompanija da ulažu u domaću proizvodnju.¹⁵

2.2. Fiskalna politika

Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu.¹⁶

¹⁵ Jurčić, Lj. (1999.): Utjecaj države na izgradnju konkurentnosti, u: Tipurić D. et al.: Konkurentna sposobnost poduzeća, Zagreb: Sinergija, str. 57-70.

¹⁶ Babić, M. (1998.): Makroekonomija, Zagreb: Mate, str. 87.

Ciljevi ekonomske politike mogu biti toliko brojni i multivarijantni. Najčešći i najvažniji ciljeve ekonomske politike jedne države bili bi.¹⁷

1. pretežito kratkoročni (konjunktorni) ciljevi:

- a. puna zaposlenost – uključuje kratkoročni cilj smanjenja cikličke nezaposlenosti te dugoročni cilj smanjenja strukturne i frikcijske nezaposlenosti,
- b. stabilnost cijena – također se uglavnom smatra kratkoročnim ciljem, premda neke zemlje na stabilnost cijena počinju gledati kao na dugoročni problem,
- c. poboljšanje bilance plaćanja – ovaj cilj uključuje i kratkoročnu potrebu zaštite deviznih rezervi i strukturne promjene u udjelu izvoza i uvoza u nacionalnom dohotku,

2. pretežito dugoročni (strukturni) ciljevi:

- a. ekspanzija proizvodnje (gospodarski rast) – ovaj se cilj promatra u vezi s dugoročnim poticanjem gospodarskog rasta,
- b. poboljšanje alokacije faktora proizvodnje – ovaj cilj uključuje:
 - i. poticanje unutarnje konkurencije,
 - ii. poticanje koordinacije,
 - iii. povećanje mobilnosti radne snage u zemlji,
 - iv. povećanje mobilnosti kapitala u zemlji,
 - v. poticanje međunarodne podjele rada,
- c. zadovoljenje kolektivnih potreba – zajedničke potrebe grupiraju se u slijedeće kategorije:
 - i. organi uprave,
 - ii. obrana,
 - iii. međunarodni poslovi,
 - iv. školstvo, kultura i znanost,
 - v. narodno zdravlje,
- d. poboljšanje u raspodjeli dohotka i bogatstva – ovaj se cilj tiče izravnih promjena u raspodjeli dohotka (npr. oporezivanjem) i promjena koje se provode neizravno, npr. promjene sustava socijalnog osiguranja. To uključuje svaku smišljenu promjenu bilo u pravcu veće jednakosti ili nejednakosti. To, također, uključuje preraspodjelu bogatstva raznim poreznim mjerama,

¹⁷ Jurković, P. (2002.): Javne financije, Zagreb: Masmedia, str. 187-188.

- e. zaštita i stimuliranje razvoja pojedinih regija i grana gospodarstva – ovo uključuje i zaštitu što se daje nekoj grani gospodarstva koja je pod prijetnjom domaće ili strane konkurencije i davanje različitih olakšica pojedinim granama gospodarstva ili regijama predviđenih društvenim planom zemlje,
- f. poboljšanje modela osobne potrošnje – obuhvaća sve promjene koje se žele ostvariti u modelu pojedinačne potrošnje. To nekada može biti restrikcija potrošnje određenih proizvoda, a u drugim prilikama stimuliranje potrošnje određene vrste proizvoda ili pak individualne potrošnje u cjelini,
- g. sigurnost opskrbe – tiče se naročito sigurnosti opskrbe osnovnim proizvodima,
- h. povećanje veličine i poboljšanje strukture populacije – ovdje su uključene mjere u vezi s emigracijom, imigracijom i stopom nataliteta,
- i. skraćenje radnog vremena – uključuje skraćenje radnog tjedna i produljenje godišnjeg odmora.

Brojni teoretičari fiskalnu politiku poistovjećuju sa stabilizacijskom funkcijom fiskalnog sustava. Poznati autor iz područja fiskalne politike R. A. Musgrave ističe tri temeljne funkcije fiskalne politike:¹⁸

- alokacijska funkcija (financiranje ponude javnih dobara i usluga) – koja ima za cilj da namjenski i efikasno usmjeri raspoložive javne prihode na zadovoljavanje javnih potreba. Ostvaruje se, između ostalog, stimuliranjem investicijskih aktivnosti. Država to može ostvariti smanjenjem stopa poreza na dobit ostavljajući tako poduzeću veći dio za ulaganje. To se čini uvođenjem raznih poreznih olakšica ili poreznih oslobođanja,
- stabilizacijska funkcija (djelovanje fiskalne politike na razinu agregatne potražnje) – javlja se u trenucima kada je gospodarstvo izbačeno iz makroekonomske ravnoteže, a mjerama fiskalne politike se može stabilizirati. Oglada se u djelovanju fiskalne politike na postizanje i očuvanje pune zaposlenosti, stabilnost cijena i uravnoteženost platne bilance zemlje (uvoza i izvoza). Ako je gospodarstvo u stanju deflatorne neravnoteže tada je uloga stabilizacijske fiskalne politike da potiče potražnju u gospodarstvu. To će se ostvarivati kroz brojna smanjenja u poreznoj raspodjeli osobne i investicijske potražnje i potrošnje. Ako je na djelu inflatorna neravnoteža, što znači da su likvidna novčana sredstva veća od realne ponude dobara i usluga, stabilizacijska

¹⁸ Alijagić, M. (2015.): *Financiranje javne uprave*, recenzirana skripta, Veleučilište Nikola Tesla, Gospić, str. 271-272.

fiskalna politika sastojat će se u naporima da se preko odgovarajućih poreza zahvati jedan dio viška potražnje,

- redistribucijska funkcija (preraspodjela nacionalnog dohotka) – ima za cilj da efikasno raspodijeli raspoloživa sredstva između pojedinih javnih institucija i političko-teritorijalnih cjelina jedne države, te između skupina stanovništva s različitim dohocima. Ovu funkciju, fiskalna politika ostvaruje vršeći preraspodjelu nacionalnog dohotka između različitih društvenih slojeva. Ako je fiskalna politika zasnovana na socijalnim načelima, onda će se njene

Fiskalna politika po smjeru svog djelovanja može biti ekspanzivna i restriktivna ili kontraktivna.

Ekspanzivna fiskalna politika podrazumijeva smanjenje poreza, odnosno poreznog opterećenja, povećanje transfernih plaćanja iz sredstava državnog proračuna i povećanje državnih kupovina.

Restriktivna fiskalna politika je suprotna ekspanzivnoj fiskalnoj politici i podrazumijeva povećanje poreza, odnosno povećanje poreznog opterećenja, smanjenje transfernih plaćanja iz sredstava državnog proračuna i smanjenje državnih kupovina.

Iz ovoga se jasno nazire utjecaj fiskalne politike na gospodarske cikluse u gospodarstvu.

2.2.1. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj

Raspad bivše države, tranzicija i ratna agresija te teško naslijeđe iz prošlosti višestruko su se odrazili na smanjenje gospodarskog potencijala Hrvatske. Već 1990. godine naslijeđena i prikrivena nezaposlenost iznosila je oko 300.000 ljudi. Država je trpjela od naslijeđene stagnacije i tehnološkog zaostajanja još od kraja 70-tih godina. Sve ono što je došlo s raspadom zemlje, agresijom i tranzicijom, koštalo je Hrvatsku pada BDP-a za više od 35%, industrijska je proizvodnja više nego prepolovljena, a samo neposredne materijalne ratne štete iznosile su oko 300 milijardi kuna i najteža stvar – gubitak na desetke tisuća ljudskih života i nekoliko puta toliko invalidiziranih.

Početkom devedesetih godina učinjeni su i prvi bitni koraci u izgradnji države i tranziciji gospodarstva, kao i provođenju stabilizacijskog programa (uključujući uvođenje nove nacionalne valute i stvaranje deviznih rezervi). Provedena je i prva faza procesa pretvorbe i

privatizacije i stvoren institucionalni okvir za razvoj mješovitog socijalno-tržišnog gospodarstva, izbjegnute su zamke ratnog gospodarstva, itd.¹⁹

1993. godine, stabilizacijskim programom, stvoreni su uvjeti za razvitak gospodarstva i provedbu tranzicijskog procesa. 1994. godine je započela reforma poreznog sustava i donesen je Zakon o porezu na dohodak i zakon o porezu na dobit. Uvedene su i trošarine kao jedan od indirektnih poreza i krenulo se u pravcu stvaranja modernog tržišno usmjerenog poreznog sustava.

Nova carinska tarifa uvedena je 1996. godine, a 1998. uveden je porez na dodanu vrijednost. Usporedno sa navedenim procesom porezne reforme, odvijao se i proces povećanja učinkovitosti trošenja javnih prihoda te je stvoren sustav državne riznice.

Proces snižavanja troška rada započeo je 1998. godine kada su ukinuti doprinosi za dječji doplatak i vodoprivredni doprinosi koje je preuzeo državni proračun.

1999. godina je obilježena značajnim pogoršanjem likvidnosti hrvatskog gospodarstva, a koje je nastalo kao rezultat međusobnih dugovanja i neplaćanja između gospodarskih sektora čemu je pridonijelo i neuredno servisiranje obveza države. Rješavanju navedenog problema pristupilo se odgovarajućom fiskalnom politikom, tj. urednim podmirivanjem obveza države čime se nastojalo barem u nekoj mjeri riješiti problem nelikvidnosti i dati poticaj gospodarstvu.

U 2000. godini se smanjuje porezno opterećenje što utječe na smanjenje proračunskih prihoda, ali je u skladu s time smanjen i udio proračunskih rashoda. U istoj godini povećan je neoporezivi dio dohotka, izmijenjen je sustav poreza na dohodak, a stopa poreza na dobit smanjena je sa 35% na 25% i uvedeno je niz poticajnih mjera za investitore.

Dakle, osnovni cilj stabilizacijske politike s početka 1993. godine bio je uspostava i uvođenje tvrdoga budžetskog ograničenja. Vlada se zalagala za primjenu restriktivne fiskalne politike, pa je u skladu s time učinjen niz reformi i promjena u ukupnom fiskalnom/poreznom sustavu. Fiskalna je politika trebala predstavljati svojevrsan „fartilj“ pokretanja ekonomskog mehanizma Hrvatske. Stabilizacijska funkcija javnih financija došla je do izražaja 1993. i 1994. godine provođenjem antiinflacijskog programa kada se prekida deficitarno financiranje javne potrošnje. Ona je 1994. godine podržala gospodarski rast, međutim, zbog velikih deficita u izvanproračunskim fondovima izgubila je poslije kontrolu nad javnom potrošnjom. Sama državna potrošnja od 1994. godine u stalnom je porastu, što je neprimjereno

¹⁹ Jurković, P. (2002.): Javne financije, Zagreb: Masmedia, str. 338.

ekonomskoj snazi zemlje. Fiskalna politika uglavnom je zaokupljena punjenjem proračuna, a znatno manje stabilizacijskim ciljevima.²⁰

U narednom je razdoblju fiskalni deficit i dalje povećavan, što otežava efikasno vođenje fiskalne politike. Takva kretanja zahtijevaju bolju kontrolu javne potrošnje i bolje upravljanje javnim dugom, što u konačnici ima za cilj zadovoljiti osnovne fiskalne kriterije za ulazak u Europsku uniju. U godini 2004., radi veće transparentnosti i boljega upravljanja proračunom, u proračun su uvršteni svi rashodi Hrvatskih autocesta i Hrvatskih željeznica, vraćena su socijalna prava roditeljima, braniteljima i umirovljenicima. Dodatno zaduženje države ostvareno je na domaćem tržištu, čime se pridonosi smanjenju rasta vanjskoga duga. U istoj je godini Republika Hrvatska dobila pozitivno mišljenje Europske komisije i postala je kandidat za ulazak u Europsku uniju. Jasno je da slijedi razdoblje prilagodbe hrvatskoga gospodarstva i da je u tu svrhu potrebno provesti još niz reformi koje uključuju i fiskalnu politiku. Među tekućim problemima i dalje postoji visok proračunski deficit i rastući javni dug, koji ne dopuštaju efikasno vođenje fiskalne politike. Da bi se postigla potrebna djelotvornost i da bi se zaustavio rast proračunskoga deficita, potrebno je nastaviti s daljim zaustavljanjem rasta plaća u državnim službama, nastaviti sa provedbom reforme mirovinskoga sustava, reforme zdravstvenoga sustava, vratiti ostatak neisplaćenih dugova gospodarstvu, dodatno smanjiti porezno opterećenje plaća, započeti fiskalnu decentralizaciju, poticati rast i razvijanje gospodarstva povećanjem zapošljavanja i proizvodnje, što bi oslobodilo dio proračuna smanjenjem socijalnih izdataka i povećalo porezne prihode, a rast BDP, uz kontrolirane rashode, vodio bi smanjenju udjela državne potrošnje i ostali niz mjera.²¹

Razdoblje 1994. do 2005. donijelo je pomake u području upravljanja javnim financijama. Međutim, pojavili su se određeni problemi unutar navedenog razdoblja s kojima se država susrela, a to je relativno visok udio državne potrošnje u BDP-u, visoka razina poreznog opterećenja, oslanjanje države na financiranje prihodima od privatizacije te pritisci na porezni sustav kako bi se njime ostvarili ciljevi politike redistribucije, socijalne zaštite, poticanja investiranja itd. Ministarstvo financija je zbog toga nastojalo i nastoji provoditi racionalizaciju rashoda državnog proračuna, uvelo je i provodi fiskalnu disciplinu u javnim

²⁰ Družić, G. i Krtalić, S. (2006.), Kakvu ulogu treba imati fiskalna politika u Republici Hrvatskoj?. U: *EKONOMIJA/ECONOMICS*, 13 (1) (str. 67-84)

²¹ Benazić, M. (2006.), Fiskalna politika i gospodarska aktivnost u Republici Hrvatskoj: model kointegracije. U: *Ekonomski pregled*, 57 (12) (str. 882-918)

poduzećima ikako bi se smanjila njihova dugovanja, nastoji ubrzati i završiti proces privatizacije kako bi se smanjila ovisnost poduzeća o državnom proračunu, nastoji se smanjiti porezno opterećenje kroz izmjene u načinu oporezivanja, prvenstveno kroz direktno oporezivanje.

Posljednjih godina naglasak je u vođenju fiskalne politike usmjeren na smanjivanje deficita te usporavanje rasta vanjskog duga i konsolidacije javnih financija. Nastoji se voditi politika transparentnosti proračuna te smanjiti visinu izdanih državnih jamstava. I nadalje se čine promjene u poreznom sustavu, a da prethodno nisu rađene analize koje će zapravo pridonijeti izgradnji kvalitetnog i transparentnog poreznog sustava.

Najveći fiskalni izazov je smanjivanje deficita, što predstavlja fiskalnu politiku koja proizlazi iz Memoranduma Vlade o ekonomskoj i financijskoj politici, a koja je osnova standy-by aranžmana s MMF-om i zasniva se na fiskalnoj konsolidaciji, odnosno postupnom smanjenju fiskalnog deficita. Fiskalna je konsolidacija potrebna, a glavni je problem struktura fiskalnih rashoda jer na izdatke iz domene socijalnog osiguranja (mirovine, zdravstvo, socijalna zaštita) odlazi više od 60% proračuna, pa je ona ostvariva samo uz restriktivno trošenje proračunskih sredstava u postojećem okruženju, što može biti problematično i upitno sa socijalnog, ali i političkog stajališta.²²

Nepovoljna ekonomska kretanja odrazila su se i na fiskalna kretanja u Hrvatskoj u 2011. i 2012. godini. Prihodi u 2011. godini ostvarivali su se u skladu sa godišnjim planom, dok su rashodi bili manji. Krajem 2011. godine udio javnog duga u BDP-u je iznosio 46,7%.

Uz usvojeni proračun za 2012. godinu, i projekcije za 2013. i 2014. godinu, niz mjera je napravljen na prihodnoj i rashodnoj strani proračuna, a sa ciljem stabiliziranja javnih financija. Fiskalna politika u slijedećem srednjoročnom razdoblju je bila usmjerena na stvaranje preduvjeta za pokretanje gospodarstva, prije svega kroz investicijski ciklus i poboljšanje uvjeta poslovanja, na održivost javnih financija u skladu sa Zakonom o fiskalnoj odgovornosti i na zaštitu socijalno najosjetljivijih skupina u društvu. Zacrtani ciljevi fiskalne politike ostvarivani su putem mjera koje su se provodile kako na prihodnoj tako i na rashodnoj strani proračuna.²³

²² Družić, G. i Krtalić, S. (2006.), Kakvu ulogu treba imati fiskalna politika u Republici Hrvatskoj?. U: *EKONOMIJA/ECONOMICS*, 13 (1) (str. 67-84)

²³ Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2013. – 2015., raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202013.%20-%202015..pdf>

Makroekonomske okolnosti u neposrednom okruženju su se pogoršale tijekom 2013. godine te su nastavljena negativna kretanja i u domaćem gospodarstvu. Zbog toga su u izmijenjenom planu proračuna smanjene agregatne projekcije prihoda u odnosu na prvotni plan za 2013. godinu. Smanjeni su također i planirani rashodi državnog proračuna, ali i izvanproračunskih korisnika te jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

U 2013. godini došlo je i do promjena u sustavu poreza na dodanu vrijednost te kod posebnih poreza i trošarina. Izmjenom i dopunom Zakona o porezu na dodanu vrijednost od 1. siječnja 2013. godine na snagu je stupila odredba kojom se primjenjuje snižena stopa od 10% na usluge pripremanja hrane i posluživanja hrane i pića u ugostiteljskim objektima. Također, od 1. siječnja 2013. godine ukinuta je nulta stopa poreza na dodanu vrijednost, a proizvodi koji su do tada bili oporezivani po ovoj stopi, oporezuju se stopom od 5%, kao najnižom mogućom u EU. Time se nastojao izbjeći veći rast cijena tih proizvoda te olakšati utjecaj spomenutih promjena na kategorije stanovništva s nižim dohotkom. Isto tako, na snagu je stupio i Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom kojim se od 1. siječnja 2013. godine postupno provodi proces fiskalizacije, a koji je usmjeren smanjenju porezne nediscipline kod prometa gotovine.

U trošarinskom sustavu nastavljene su prilagodbe hrvatskog zakonodavstva pravnoj stečevini EU. Najznačajnije izmjene obuhvatile su posebne poreze na osobne automobile, trošarine na energente i električnu energiju te trošarine na duhanske proizvode.

Uz navedene izmjene u poreznom sustavu, nastavio se rad na analizi i ocjeni isplativosti određenih neporeznih davanja kako bi se dodatno potakla konkurentnost i rasteretili poduzetnici i investitori.²⁴

U 2014. godini, uslijed nepovoljnih gospodarskih kretanja, ostvarenje proračunskih prihoda je bilo slabije u odnosu na planirano. Zbog toga su napravljene izmjene i dopune državnog proračuna i financijskih planova izvanproračunskih korisnika za 2014. godinu kojim se proračunski planovi usklađuju s ostvarenim kretanjima tijekom godine. U izmjene i dopune proračuna ugrađene su dodatne mjere fiskalne konsolidacije određene Zaključkom Vlade

²⁴ Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2014. – 2016., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%20za%20razdoblje%202014.%20-%202016.pdf>

Republike Hrvatske te Odlukom o mjerama privremene obustave izvršavanja državnog proračuna Republike Hrvatske za 2014. godinu.²⁵

Početak 2015. godine većina makroekonomskih pokazatelja ukazivala je na nastavak pozitivnih kretanja ekonomske aktivnosti domaćeg gospodarstva, a objavljeni preliminarni podaci o bruto domaćem proizvodu za prvo tromjesečje potvrdili su očekivanja.

Smjernicama ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2016. – 2018. godine, Vlada RH očekuje blagi oporavak gospodarske aktivnosti, uzimajući u obzir promjene poreznih politika koje su već usvojene ili se tek planiraju usvojiti.

Sukladno navedenom, ukupni prihodi državnog proračuna u 2016. godini projicirani su u iznosu od 107,4 milijarde kuna. U 2017. ukupni prihodi državnog proračuna porast će za 2,2% i iznositi 109,8 milijardi kuna, dok se za 2018. godinu predviđaju u iznosu od 113,4 milijarde kuna, odnosno uz međugodišnji rast od 3,2%.

Porezni prihodi za razdoblje 2016. – 2018. projicirani su uz pretpostavku postupnog gospodarskog oporavka, uzimajući u obzir izmjene u poreznim zakonima koje su stupile na snagu tijekom 2015., a čiji će cjelogodišnji učinci kao i daljnji učinci biti vidljivi i tijekom narednih godina. Također, u projekcije poreznih prihoda uključene su i promjene u poreznim propisima koje će se početi primjenjivati u 2016. ili kasnijim godinama.

Tijekom 2016. cjelogodišnje učinke imat će i promjene poreznih i drugih propisa koje su provedene tijekom 2015. godine, a s ciljem povećanja proračunskih prihoda, što se prvenstveno odnosi na povećanje trošarina na energente i električnu energiju te duhanske proizvode.²⁶

2.2.2. Mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj

Ograničenja fiskalne politike u Hrvatskoj su brojna. Ona se ogledaju kroz (ne)koordinaciju fiskalne s monetarnom politikom, kontinuirano loše proračunsko planiranje i nepovoljne projekcije gospodarskog rasta, trendove u kretanju javnih prihoda, problem postojeće visine i

²⁵ Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2015. – 2017., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202015.%20-%202017..pdf>

²⁶ Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2016. – 2018., raspoloživo na: [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202016.%20-%202018.\(29.7.\(2\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202016.%20-%202018.(29.7.(2).pdf)

strukture javnih rashoda te problem financiranja deficita i nepostojećeg sustava upravljanja javnim dugom.²⁷

U Hrvatskoj je prisutna (ne)koordinacija fiskalne i monetarne politike. Naime, u posljednjih 20-tak godina dogodile su se anomalije koje su onemogućile značajniji doprinos monetarne politike ukupnoj ekonomskoj politici (valutna klauzula, neslužbena dolarizacija/euroizacija, nepovjerenje u domaću valutu itd.). Bankarski sektor je u velikoj mjeri prodan strancima, a zbog slabe domaće likvidnosti i nastojanja središnje banke da kontrolira novčanu masu, domaće banke su potražile inozemne izvore sredstava te je središnja banka ostala kao „posljednje utočište“. Negativni trendovi rasta vanjskog duga i deficita bilance plaćanja postajali su sve veći problem, a središnja banka je relativno kasno poduzela mjere za usporavanje vanjskog zaduživanja banaka.

Središnja banka je kroz monetarnu politiku uspjela neutralizirati negativan utjecaj vanjskih šokova, jednim dijelom je uspjela spriječiti državu u istiskivanju realnog sektora s tržišta kredita, međutim sve je to bilo nedovoljno da se preokrenu ekonomski trendovi. Fiskalna politika je bila jedina mogućnost značajnijeg djelovanja u uvjetima krize.

Budući da su diskrecijske mjere fiskalne politike u domeni političkog procesa donošenja odluka, pravovremeno djelovanje fiskalne politike, bez obzira na moguća ekonomska ograničenja, često se svodi na domenu „magije“, dok je monetarna politika ostala u domeni „znanosti“. Zbog navedenih ograničenja postojeća interakcija se svodi na primarno prilagođavanje fiskalne politike monetarnoj politici, iako bi po logici problema u uvjetima krize trebalo biti obrnuto.²⁸

Jedno od ograničenja fiskalne politike u Hrvatskoj je i kontinuirano loše proračunsko planiranje i nepovoljne projekcije gospodarskog rasta.

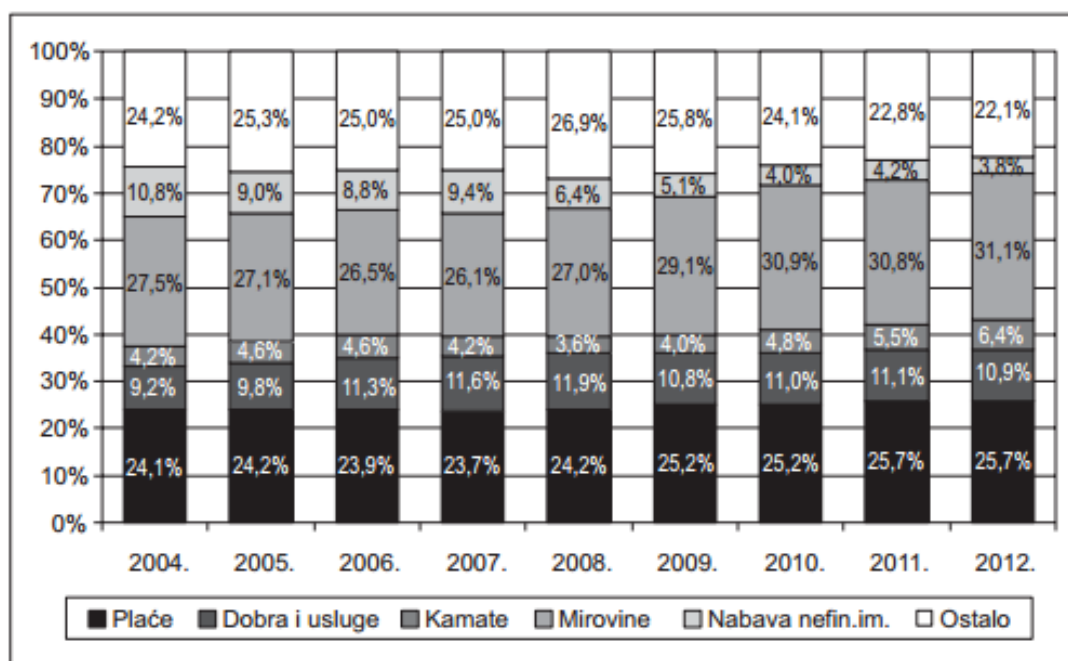
Naime, Hrvatska je u razdoblju od 1995. do 2014. godine gotovo svake godine imala minimalno jedan rebalans državnog proračuna, u pojedinim godinama i dva (2013. godina), dok su 1996., 1997. i 2011. bile godine kada nije bilo rebalansa državnog proračuna.

Može se zaključiti da se radi o lošem proračunskom planiranju, a što onda utječe i da se srednjoročne projekcije fiskalne politike uglavnom ne ostvaruju.

²⁷ Šimović, H., Ćorić, T. i Deskar-Škrbić, M. (2014.), Mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Hrvatskoj. U: *Ekonomski pregled*, 65 (6) (str. 541-575)

²⁸ Ibid

Generator neučinkovite fiskalne politike su javni rashodi, a struktura javnih rashoda u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2004-2012. prikazana je na slici 1.

Slika 2.: Struktura javnih rashoda u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2004-2012. godine

Izvor: Šimović, H., Ćorić, T. i Deskar-Škrbić, M. (2014.), *Mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Hrvatskoj*. U: *Ekonomski pregled*, 65 (6) (str. 541-575)

Iz predočenog je vidljivo da se struktura javne potrošnje u promatranom razdoblju pogoršava, odnosno da se zanemaruje razvojni aspekt javne potrošnje te da se uglavnom financira tekuća potrošnja.

Najveći udio u rashodima čine plaće i mirovine, što je u 2012. godini iznosilo preko polovine svih rashoda, čak 56,8%. Isto tako se uočava konstantan pad udjela izdataka za nabavku nefinancijske imovine, a raste udio rashoda za kamate.

Politika deficitarnog financiranja pretežno tekuće potrošnje posljednjih 15 godina utjecala je na kumuliranje visoke razine javnog duga. Izuzev 1998. godine, Hrvatska je od svoje samostalnosti svake godine imala deficit proračuna opće države. U kriznim godinama dolazi do značajnog smanjivanja prihoda, a rashodi se uopće nisu smanjivali. Sve to utječe na eksploziju proračunskog deficita, neovisno o metodologiji njegova izračuna.

U Hrvatskoj, na žalost, još uvijek ne postoji sustav upravljanja javnim dugom i gotovo svako izdanje državnih obveznica predstavlja tek refinanciranje dospjelih dugova.

Svake godine dospijevaju ogromne obveze otplate dugoročnih dugova, a već je razvidna potreba refinanciranja postojećih dugova. Uvjeti pod kojima bi se mogli refinancirati dospjeli dugovi su za Hrvatsku, na žalost, sve lošiji zbog činjenice da je u posljednjim godinama smanjen kreditni rejting Hrvatske a prognoze za servisiranje dugova nisu obećavajuće.

Bez obzira na sve navedeno, u Hrvatskoj postoje i određene mogućnosti fiskalne politike. One se promatraju u kontekstu postojećeg polito-ekonomskog okvira (donošenje diskrecijskih mjera fiskalne politike od strane Vlade) te makroekonomskog modela u Hrvatskoj (uloga HNB-a i ciljevi monetarne politike ostaju nepromijenjeni).

Mogućnosti djelovanja ogledaju se prije svega kroz promjenu strukture javnih rashoda te davanju naglaska na onim rashodima koji imaju najveće multiplikativne učinke na rast BDP-a u Hrvatskoj.

Fiskalna konsolidacija se također često spominje i zagovara u Hrvatskoj kao jedina preostala mjera, međutim navedena mjera se može provesti jedino uz nepopularne političke poteze na strani rezanja rashoda (plaće i mirovine) i dodatnog povećanja porezne presije.

Ostvarivanje ciljeva fiskalne konsolidacije u kratkom roku, bez prethodno učinjenih priprema (strukturne reforme), izaziva određene rizike i prijeti daljnjim produblјivanjem krize.²⁹

U Republici Hrvatskoj, unatoč nedavnim poboljšanjima, i dalje je nepotpuna korelacija između višegodišnjeg proračunskog okvira i godišnjih proračuna. Višegodišnje proračunsko planiranje odnosi se na ciljeve za deficit i rashode. Zakonom o proračunu, koji je izmijenjen 2015., propisano je da Sabor ili predstavničko tijelo lokalne vlasti ne mogu usvojiti proračun za slijedeću godinu s planiranim deficitom koji je veći od deficita koji je za tu istu godinu predviđen u trenutku donošenja prošlogodišnjeg proračuna. Međutim, zakonodavstvo nije predvidjelo mehanizam prilagodbe za situacije u kojima bi njego va primjena bila iznimno skupa, odnosno u razdoblјima iznenadnog pada gospodarske aktivnosti. Također, čini se da ne postoji korelacija između višegodišnjih ograničenja rashoda i proračunski utvrđenih rashoda za slijedeću godinu.³⁰

²⁹ Ibid

³⁰ Europska komisija: Izvješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža, raspoloživo na:
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

Mogućnosti fiskalne politike i mjere koje bi Hrvatska mogla provesti su:

- zadržati postojeću razinu javne potrošnje, uz promjenu strukture, te orijentacija na produktivne javne rashode s najvećim multiplikativnim učincima (kapitalni i investicijski rashodi),
- postepena fiskalna prilagodba – uspostaviti sustav upravljanja javnim dugom i proračunsko planiranje,
- osigurati dugoročnu kredibilnost fiskalne politike – uz čak mogući potencijalni aranžman s MMF-om koji bi osigurao provedbu reformi,
- usmjeriti karakter i intenzitet fiskalne politike na kretanje strukturnog salda (deficita), a ne ukupnog fiskalnog salda čime bi se doprinijelo jačanju fiskalne pozicije i osiguralo zaštitu od vanjskih šokova,
- provoditi dobro utemeljene, raspravljene, najavljene i kroz zakon utemeljene porezne reforme.

2.3. Uloga fiskalnog sustava u poticanju konkurentnosti

Država može različitim mjerama utjecati na poticanje i povećanje konkurentnosti u gospodarstvu. Pomoću strukturne politike, koja uključuje niz mjera kao što su pomoć zalazećoj industriji, istraživanje i razvoj, podrška ključnoj industriji, investicije u razvoj novih industrija koordinacija postojećih politika i promocija izvoza, država vrši utjecaj na konkurentnost gospodarstva.

U tablici 1. prikazani su različiti stupnjevi državne intervencije i načina na koji utječu u izgradnji konkurentnosti.

Tablica 1.: Različiti stupnjevi državne intervencije u industriji

1. Pasivno i negativno	Kontrola, restrikcije, penalizacije dominantnih pozicija, regulacija monopola (competition policy)
2. Pasivno ali pozitivno	Stvaranje povoljnog ekonomskog okruženja. Također i monetarna politika.
3. Aktivna ali negativna	Sektorske politike i trgovinske politike (obrambene) (s rastućim barijerama) kako bi obuzdale prijetnje novih rastućih ekonomija.

4. Aktivna i pozitivna	Koordinacija nacionalnih ekonomskih politika. Država kao ponuđač kapitala. Odabir najbolje politike.
5. Aktivna, pozitivna i izravno uključena	Država kao poduzetnik i inovator

Izvor: Šimović, H. (2006.), Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. U: *EFZG – SERIJA ČLANAKA U NASTAJANJU, Članak broj 06-12* (str. 5), raspoloživo na: hrcak.srce.hr/file/202206

Strukturne politike u oblasti ljudskog faktora također čine bitan čimbenik izgradnje konkurentnosti kao i mjere regionalne strukturne politike. Pri tome je podizanje stupnja obrazovanja primarni cilj strukturne politike u oblasti ljudskog faktora, a osnovni cilj regionalne strukturne politike je smanjivanje razlika u stupnju razvoja pojedinih regija.

Subvencije, posebne financijske pomoći, porezne olakšice, posebni otpisi, kreditne olakšice, garancije i dr. su najčešće korišteni instrumenti u području intersektorske strukturne politike. Javni rashodi su jedan od temeljnih instrumenata i oni trebaju dati impulse razvoju grana i sektora što se nalaze izvan utjecaja općeg gospodarskog razvoja.

Ohrabrivanje stranih kompanija da ulažu u domaću proizvodnju je jedan od najlakših i najučinkovitijih načina izgradnje konkurentnosti a to se ostvaruje poticajima investicijama i inovacijama. Ovo od države iziskuje davanje financijske potpore ili npr. odricanje od budućih prihoda kroz smanjenje poreza. To su većinom mjere unutar fiskalnog sustava.

Uz instrumente javnih rashoda (transferi) i javnih prihoda (porezne stope, porezne olakšice itd.), fiskalni sustav djeluje i kroz svoj pravni segment (porezno pravo) te makroekonomski segment koji uključuje pitanje fiskalne konsolidacije (javni dug i deficit).³¹

Tablica 2. prikazuje instrumente strukturne politike u kojima su posebno istaknute mjere u oblasti fiskalnog sustava kojima se povoljno utječe na stvaranje povoljnog ekonomskog položaja.

³¹ Šimović, H. (2006.), Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. U: *EFZG – SERIJA ČLANAKA U NASTAJANJU, Članak broj 06-12* (str. 5), raspoloživo na: hrcak.srce.hr/file/202206

Tablica 2.: Pregled instrumenata strukturne politike prema područjima

Područje Instrumenti	Ljudski faktor	Regionalna struktura	Sektorska struktura
1. Povećanje transparentnosti tržišta	Statistika tržišta radne snage. Prognoze o tržištu radne snage.	Regionalno statistička. Regionalne prognoze	Statistika pojedinih grana. Prognoze za pojedine grane.
2. Savjetovanja	Savjetovanje za izbor zvanja. Posredovanje rada.	Regionalno savjetovanje poduzeća.	Savjetovanje poduzeća u okviru unapređenja poslovanja.
3. Istraživanje i razvoj	Istraživanje tržišta radne snage i obrazovanja	Regionalno istraživanje	Unapređenje istraživanja u pojedinim granama i istraživanja svrhe državnih oglednih poduzeća
4. Pravni propisi	Opće i stručno obavezno obrazovanje	Urbanistički plan. Podjela na zone.	Pravni propisi i konkurencija. Porezno pravo. Obaveza obrazovanja.
5. Financijska pomoć	Pomoć kod obrazovanja. Stipendije. Pomoć putnicima do radnog mjesta. Pomoć kod preseljenja. Pomoć za prekvalifikaciju.	Početna pomoć za naseljenje novih područja. Financijska pomoć vezana za projekte.	Pomoć za racionalizaciju različitih vrsta.
6. Investicije u infrastrukturu (u užem smislu)	Izgradnja u području obrazovanja i zdravstva.	Investicije za unapređenje sposobnosti integracije i privlačnosti regije.	Proizvodnja infrastrukturnih dobara potrebnih za rat
7. Akcijski programi	Dugoročni programi u obrazovanju i zdravstvu.	Regionalni akcijski programi.	Sektorski akcijski programi.
8. Mjere u odnosu na ostali svijet	Uvoz radne snage iz inozemstva.	Regionalno planiranje koje prelazi granice regije	Zaštita od strane konkurencije, unapređenje izvoza.

Izvor: Jurković, P. I Jašić, Z. (1988.): Uvod u teoriju ekonomske politike, Zagreb: Narodne novine, str. 127-128.

Uloga fiskalnog sustava i fiskalne politike nije presudna u izgradnji konkurentnosti jer se izgradnja konkurentne strukture najučinkovitije postiže industrijskom ili strukturnom politikom.

Mjerama fiskalne politike moguće je pospješiti konkurentnost pojedine industrije, ali i cjelokupnog gospodarstva. Da fiskalni sustav i fiskalna politika nije zanemariva u izgradnji konkurentnosti govori stav EU o državnim potporama poduzećima, te o sve jačoj inicijativi za sprečavanje štetne porezne konkurencije (EU je jedina regionalna grupacija koja izravno kontrolira politiku državnih potpora svojih zemalja članica. Također, zbog rastuće pojave štetne porezne konkurencije EU se intenzivnije uključila u harmonizaciju oporezivanja dobiti i dohotka.). U tom kontekstu, fiskalni sustav i fiskalna politika trebaju služiti kao instrument cjelokupne strukturne politike sve u cilju izgradnje konkurentnosti.³²

³² Ibid, str. 6.

3. FISKALNI POTICAJI I DRŽAVNE POTPORE

3.1. Fiskalni poticaji

Fiskalni poticaji jesu mjere vlada zemalja u razvoju kojim pokušavaju potaknuti strane investitore da ulažu u njihove zemlje. Smanjivanje poreza na dobit za pothvate inozemnih ulaganja, porezni poček, izbjegavanje dvostrukog oporezivanja samo su neki od fiskalnih poticaja. Smanjivanje poreza na dobit odnosi se na: odgode plaćanja poreza na dobit na određeno vrijeme, donošenje sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, omogućavanje ubrzane amortizacije, omogućavanje poreznih odbitaka za investiranje i reinvestiranje u obliku FDI-a; omogućavanje odbitaka od porezne osnovice za udio domaćih sirovina u proizvodnji, omogućavanje izuzeća od plaćanja uvoznih carina na kapitalnu opremu, strojeve i sirovine, omogućavanje izuzeća od plaćanja izvoznih carina, povrata uvoznih carina.

U fiskalne poticaje, prema Zakonu o poticanju ulaganja, se ubrajaju porezni i carinski poticaje. Porezni poticaji umanjuju stope poreza na dobit u ovisnosti o visini troškova ulaganja i broju otvorenih radnih mjesta.

Porezni poticaji:

- za investicije u visini protuvrijednosti kuna do 1 milijun eura, nositelju poticajnih mjera, stopa poreza na dobit umanjuje se za 50% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka investicije uz uvjet otvaranja najmanje pet novih radnih mjesta povezanih s investicijom,
- za investicije u visini protuvrijednosti kuna od 1 do 3 milijuna eura, nositelju poticajnih mjera, stopa poreza na dobit umanjuje se za 75% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka investicija uz uvjet otvaranja najmanje 10 novih radnih mjesta povezanih s investicijom,
- za investicije za investicije u visini protuvrijednosti kuna preko 3 milijuna eura, nositelju poticajnih mjera, stopa poreza na dobit umanjuje se za 100% od propisane

stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka investicije uz uvjet otvaranja najmanje 15 novih radnih mjesta povezanih s investicijom.³³

Carinski poticaji:

- pri uvozu investicijske opreme/strojeva koji predstavljaju dio opravdanih troškova investicijskog projekta ne plaća se carina na robu iz poglavlja Carinske tarife 84.-92. Zakona o carinskoj tarifi.³⁴

3.2. Državne potpore

Prema definiciji Europske unije, državnom se potporom smatra potpora:³⁵

1. koja je dodijeljena iz državnih sredstava,
2. koja pruža ekonomsku prednost određenom poduzeću, sektoru ili regiji,
3. koja je selektivna jer narušava ravnotežu između poduzeća i njihove konkurencije,
4. koja utječe na konkurentnost i trgovinu među zemljama članicama.

Državne potpore EU dijeli na horizontalne (namijenjene svim poduzećima u gospodarstvu), sektorske (usmjerene izabranim poduzećima) i regionalne te na potpore poljoprivredi i ribarstvu. Potpora se može dodijeliti putem različitih instrumenta: subvencija (engl. grants), poreznih izuzeća i oprosta poreza, udjela u vlasničkom kapitalu, povoljnijih kredita, poreznih dugova (tj. dugovanja poreznih obveznika poreznoj upravi) i jamstava (izdanih i opozvanih). U svim navedenim instrumentima nije sav dodijeljeni iznos potpora već je ona manja, pa se prema metodologiji EU koja se primjenjuje pri izradi Izvješća o državnim potporama izračunava tzv. element potpore. To se posebno odnosi na udjele u vlasničkom kapitalu, povoljnije kredite, porezne dugove i jamstva, dok npr. cjelokupni iznos dodijeljen u obliku subvencija čini državnu potporu.³⁶

³³ Narodne novine 111/12, 28/13: Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/544/Zakon-o-poticanju-investicija-i-unapre%C4%91enju-investicijskog-okru%C5%BEenja>

³⁴ Ibid

³⁵ Jović, I. i Kesner-Škreb, M.: Reforma državnih potpora u Hrvatskoj, str. 232., raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/Eu4/jovic-skreb.pdf>

³⁶ Ibid

Davatelj državne potpore je središnje tijelo državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te svaka pravna osoba koja dodjeljuje državne potpore.

Korisnik državne potpore je svaka pravna i fizička osoba koja, obavljajući gospodarsku djelatnost, sudjeluje u prometu roba i usluga, a prima državnu potporu, bez obzira na njezin oblik i namjenu.

Državne potpore mogu se dodjeljivati na temelju programa državnih potpora, a mogu se dodjeljivati i kao pojedinačne potpore. Program državne potpore je akt na temelju kojeg se, bez potrebe za dodatnim provedbenim mjerama, unaprijed neodređenim korisnicima državne potpore dodjeljuju pojedinačne državne potpore kao i akt na temelju kojeg se državna potpora koja unaprijed nije vezana uz poseban projekt dodjeljuje jednom ili više korisnika državne potpore na neodređeno vrijeme i/ili u neodređenom iznosu. Pojedinačna državna potpora je državna potpora koja nije dodijeljena na temelju programa državne potpore.

Republika Hrvatska je svojim propisima uredila dijelove sustava državnih potpora na državnoj razini Zakonom o državnim potporama³⁷ (ulaskom RH u EU je stupio prvi Zakon na snagu koji je zamijenio dotadašnji Zakon iz 2005. godine kojim je bilo uređeno pitanje državnih potpora u predpristupnom razdoblju, kada je bilo posve u nadležnosti Republike Hrvatske).

Čl. 107. Ugovora o funkcioniranju Europske unije određuje elemente državne potpore navodeći da: „svaka potpora koju dodijeli država članica ili koja se dodjeljuje putem državnih sredstava u bilo kojem obliku kojim se narušava ili prijeti da će narušiti tržišno natjecanje stavljanjem određenih poduzetnika ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj, nespojiva je s unutarnjim tržištem u mjeri u kojoj utječe na trgovinu među državama članicama“. Zakon o državnim potporama ponovio je određenje, dakako u informativne svrhe, budući da je sam UFEU ionako iznad zakona države članice, i njegove odredbe obvezuju sve države članice bez obzira na odredbe nacionalnih propisa.³⁸

³⁷ Narodne novine 47/14: Zakon o državnim potporama, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/464/zakon-o-dr%C5%BEavnim-potporama>

³⁸ Ministarstvo financija: Državne potpore, raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/drzavne-potpore>

Elementi, odnosno uvjeti, koji, kumulativno pomažu u određenju predstavlja li neka mjera državnu potporu ili ne, su sljedeći:³⁹

1. mora se raditi o mjeri koja uključuje sredstva dodijeljena iz državnog proračuna, proračuna županije, grada i općine, fondova i pravnih osoba u vlasništvu države. Pored izravnih proračunskih izdataka, državnom potporom se smatra i manji, odnosno neostvareni prihod države zbog neplaćenog poreza, doprinosa ili drugog nepodmirenog dugovanja odnosno neizvršene financijske obveze prema državi, prodaja zemljišta odnosno nekretnina ispod tržišne cijene i bez provedenog natječaja i sl.,
2. prednost na tržištu se ostvaruje činjenicom da je korisnik potpore primio sredstva koja ne bi mogao ostvariti u svom redovnom poslovanju. Pored očitih državnih potpora kao što su subvencije, oslobađanje od plaćanja poreza, državna jamstva itd., postoje i ostale državne potpore koje su manje očite, a također osiguravaju ekonomsku prednost, a to su: kupnja/iznajmljivanje zemljišta u državnom vlasništvu poduzetniku po povoljnijoj cijeni od tržišne, prodaja zemljišta poduzetnika državi po cijeni većoj od tržišne, omogućavanje pristupa javnoj infrastrukturi bez plaćanja doprinosa za istu, te dokapitalizacija poduzetnika od strane države putem tzv. rizičnog kapitala pod povoljnijim uvjetima nego što bi to učinio privatni investitor,
3. potrebno je utvrditi je li određeni poduzetnik, sektor ili regija dobio određena sredstava iz proračuna države, jedinice lokalne ili područne samouprave ili druge pravne osobe davatelja potpore pa je time doveden u povoljniji tržišni položaj u odnosu na konkurenciju. Dakle, potpora mora biti selektivna. O selektivnosti se može raditi i kada postoji određeno diskrecijsko pravo odlučivanja prilikom dodjele potpore od strane davatelja potpore,
4. Ugovor o funkcioniranju EU propisuje zabranu dodjele državnih potpora koje utječu (ili bi mogle utjecati) na trgovinu među državama članicama Europske unije. Sukladno tome, potrebno je provjeriti ima li djelatnost koju obavlja korisnik potpore stvarno ili potencijalno učinak na trgovinu između Republike Hrvatske i država članica Europske unije, odnosno dolazi li do narušavanja tržišnog natjecanja.

³⁹ Ibid

Ugovor o funkcioniranju Europske unije navodi i vrste potpora koje su spojive s unutarnjim tržištem, odnosno mogu se slobodno dodjeljivati bez ikakvih posebnim postupaka za njihovu ocjenu i odobrenje, a to su:

- potpore socijalnog karaktera koje se dodjeljuju pojedinim potrošačima ako se to čini bez diskriminacije u odnosu na podrijetlo predmetnih proizvoda,
- potpore za otklanjanje štete nastale zbog prirodnih nepogoda ili izvanrednih događaja.

Osim navedenih potpora koje su spojive s unutarnjim tržištem i koje se mogu slobodno dodjeljivati, postoje i potpore koje se mogu smatrati spojivima s unutarnjem tržištem, ali nakon odgovarajućeg postupka provjere kojeg provode nadležna tijela EU (Europska komisija) i nakon njihove pozitivne ocjene, a to su:⁴⁰

- potpore za promicanje gospodarskog razvoja područja na kojima je životni standard neuobičajeno nizak ili na kojima postoji velika podzaposlenost,
- potpore za promicanje provedbe važnog projekta od zajedničkog europskog interesa ili za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u gospodarstvu neke države članice,
- potpore za olakšavanje razvoja određenih gospodarskih djelatnosti ili određenih gospodarskih područja ako takve potpore ne utječu negativno na trgovinske uvjete u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu,
- potpore za promicanje kulture i očuvanje baštine ako takve potpore ne utječu na trgovinske uvjete i tržišno natjecanje u Uniji u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu,
- druge vrste potpora koje Vijeće odredi svojom odlukom na prijedlog Komisije.

Vlada Republike Hrvatske je 11. prosinca 2014. godine donijela Odluku o donošenju smjernica politike državnih potpora za razdoblje 2015.-2017. godine.⁴¹

Vlada je donijela Smjernice slijedeći politiku državnih potpora Europske unije i Smjernice ekonomske i fiskalne politike Republike Hrvatske za razdoblje 2015.-2017. godine. Navedene Smjernice odnose se samo na državne potpore industriji i uslugama, ne na državne potpore u poljoprivredi i ribarstvu.

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Narodne novine 147/14: Odluka o donošenju smjernica politike državnih potpora za razdoblje 2015.-2017., raspoloživo na www.nn.hr

Visine državnih potpora, uređene ponajprije aktima Europske komisije, na to ovlaštene samim Ugovorom o funkcioniranju Europske unije i uredbama vijeća, koje se mogu dodijeliti pod uvjetima i kriterijima u njima propisanim su:

- regionalne potpore,
- državne potpore za malo i srednje poduzetništvo,
- državne potpore za zapošljavanje,
- državne potpore za usavršavanje,
- državne potpore za zaštitu okoliša,
- državne potpore za istraživanje i razvoj i inovacije,
- državne potpore u obliku rizičnog kapitala,
- državne potpore za sanaciju i restrukturiranje,
- državne potpore za kulturu i očuvanje baštine, uključujući audiovizualna djela,
- državne potpore za radiodifuzijske usluge,
- državne potpore dodijeljene za troškove nastale uslijed liberalizacije tržišta električne energije (samo u određenom razdoblju i u određenim državama članicama),
- državne potpore za poštanske usluge,
- državne potpore za brodogradnju,
- državne potpore za razvoj širokopojasne mreže,
- državne potpore sektoru prometa,
- državne potpore za usluge od općeg gospodarskog interesa,
- državne potpore u slučaju određenih prirodnih katastrofa,
- državne potpore za prijevoz stanovnika udaljenih regija,
- državne potpore za infrastrukturu.

Sukladno Smjernicama, ciljevi dodjele državnih potpora u razdoblju 2015.-2017. u Republici su sljedeće:⁴²

1. Regionalne potpore, kojima je osnovni cilj smanjenje jaza u razvijenosti regije kojoj se potpore daju u odnosu na razvijenije regije, trebalo bi, u potpomognutoj regiji, osobito dodjeljivati za:
 - povećanja broja novozaposlenih kod korisnika,
 - stvaranje novih neizravnih radnih mjesta,
 - stručno usavršavanje,
 - osnivanje novih poslovnih djelatnosti,
 - proširenje postojećih poslovnih djelatnosti,
 - širenje raznolikosti proizvodnje poslovne djelatnosti,
 - koncentraciju gospodarskih aktivnosti,
 - transfer tehnologije,
 - stvaranje nove tehnologije,

2. Državne potpore za male i srednje poduzetnike trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
 - poticanje ulaganja u poduzetnike,
 - povećanje broja novozaposlenih kod korisnika,
 - povećanje dostupnosti rizičnog kapitala za male i srednje poduzetnike,

3. Državne potpore za zaštitu okoliša trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
 - premašenje standarda Europske unije za zaštitu okoliša, odnosno u slučaju nepostojanja standarda Europske unije, povećanje razine zaštite okoliša,
 - omogućenje poduzetnicima poštivanja novih standarda Europske unije koji dižu razinu zaštite okoliša, a koji još nisu stupili na snagu,
 - ulaganje u mjere energetske učinkovitosti, posebno u projekte energetske učinkovitosti zgrada,
 - ulaganje u energetske učinkovito centralizirano grijanje i hlađenje,
 - ulaganja u visoko učinkovitu kogeneraciju,
 - promicanje energije iz obnovljivih izvora energije,
 - ulaganje u zbrinjavanje onečišćenih lokacija,
 - ulaganje u recikliranje i ponovnu uporabu otpada,

⁴² Ibid

- troškove studije zaštite okoliša,
4. Državne potpore za istraživanje, razvoj i inovacije trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- projekte istraživanja i razvoja, posebno troškove studije izvedivosti,
 - inovacijske klastere,
 - podršku inovacijama, posebno malim i srednjim poduzetnicima,
 - inovacije procesa i organizacije poslovanja,
5. Državne potpore za usavršavanje trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- programe općeg i posebnog usavršavanja,
6. Državne potpore za zapošljavanje trebale bi se, osobito, dodjeljivati za
- zapošljavanje radnika u nepovoljnom položaju,
 - zapošljavanje radnika s invaliditetom,
 - olakšanje radnih uvjeta radnicima s invaliditetom,
7. Državne potpore za kulturu i očuvanje baštine trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- ulaganje, posebno infrastrukturno,
 - preprodukciju, produkciju i distribuciju audiovizualnih djela
8. Državne potpore za radiodifuzijske usluge trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- sadržaj pruženih radiodifuzijskih usluga od strane korisnika državnih potpora, s osobitim koristima za krajnje korisnike
9. Državne potpore za poštanske usluge trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- pružanje univerzalnih poštanskih usluga krajnjim korisnicima,
10. Državne potpore za brodogradnju trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:
- nadgradnju ili modernizaciju brodogradilišta, te za poboljšanje produktivnosti postojećih objekata i opreme, ako se dodjeljuju kao regionalne potpore,
 - korištenje tehnološki novih ili značajno poboljšanih proizvoda, ako se dodjeljuju kao potpore za inovacije,

11. Državne potpore za razvoj širokopojasne mreže trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:

- veću pokrivenost širokopojasne mreže,
- razvoj dodatnog kapaciteta i veće brzine,
- približavanje krajnjim korisnicima usluge širokopojasne mreže,

12. Državne potpore sektoru prometa, ako se dodjeljuju poduzetnicima u željezničkom prometu, daju se osobito za:

- postizanje interoperabilnosti, sigurnosti i razvoja visokobrzinske željeznice,
- održanje konkurentnosti željezničkog prometa u odnosu s drugim oblicima prometa koji uzrokuju veća zagađenja ili znače veće vanjske troškove,
- ograničenje učinaka željezničkog prometa na okoliš,
- poboljšanje sigurnosti željezničkog prometa,
- jačanje sposobnosti željezničkog poduzetnika za samofinanciranjem i/ili financiranjem svojih potreba za ulaganjem iz prihoda od sadašnjih i budućih prijevoznih djelatnosti,
- preoblikovanje prijevoza tereta iz zaštićene djelatnosti koja uživa isključiva prava u djelatnosti koja je konkurentna na otvorenom tržištu,

- Ako se dodjeljuju društvima za upravljanje brodovima, daju se osobito za:

- upravljanje posadom,
- tehničko upravljanje plovilom.

- Ako se dodjeljuju sektoru pomorskog prometa, daju se osobito za:

- sigurnost, učinkovitost, pouzdanost i ekološku prihvatljivost pomorskog prometa,
- upis brodova u hrvatski upisnik brodova i povrat brodova pod hrvatsku zastavu,
- konsolidaciju pomorskog prometa,
- održavanje i poboljšavanje pomorskog know-how-a,
- zaštitu i promicanje zaposlenosti europskih pomoraca,
- promicanje novih usluga u području kratkopružnog pomorskog prijevoza.

- Ako se dodjeljuju sektoru zračnog prometa, daju se osobito za:
 - zračnim lukama za ulaganja, posebno infrastrukturna,
 - zračnim prijevoznicima za otvaranje novih zračnih linija ili novih voznih redova s češćim letovima, čime se povećava povezivanje regije.

13. Državne potpore za prijevoz stanovnika udaljenih regija daju se za:

- troškove karata zračnog ili pomorskog prijevoza putnika udaljenih regija,

14. Državne potpore za usluge od općeg gospodarskog interesa trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:

- osiguranje nesmetanog pružanja usluga od općeg gospodarskog interesa krajnjim korisnicima,

15. Državne potpore financijskom sektoru daju se za:

- osiguranje financijske stabilnosti, tj. sprječavanje velikih negativnih učinaka prelijevanja na ostatak bankarskog sustava koji bi mogli proizaći iz propasti kreditne institucije te osiguranje kontinuiranog, odgovarajućeg kreditiranja realnog gospodarstva od strane bankarskog sustava u cjelini,

16. Državne potpore za sanaciju i restrukturiranje trebale bi se dodjeljivati samo za:

- održanje likvidnosti (potpora za sanaciju),
- ponovnu uspostavu dugoročne održivosti poduzetnika u teškoćama (potpora za restrukturiranje),
- pomoć za likvidnost radi pružanja potpore restrukturiranju poduzetnika (privremena potpora za restrukturiranje),

17. Državne potpore u slučaju određenih prirodnih katastrofa daju se za:

- troškove šteta nastalih kao izravna posljedica potresa, snježnih lavina, odrona tla, poplava, tornada, uragana, erupcija vulkana i šumskih požara,

18. Državne potpore za infrastrukture trebale bi se, osobito, dodjeljivati za:

- izgradnju ili nadogradnju istraživačkih infrastrukture,
- izgradnju ili nadogradnju sportske i višenamjenske rekreativne infrastrukture.

4. POREZNA KONKURENCIJA

Porezna konkurencija, u užem smislu, je situacija u kojoj porezne vlasti, nezavisno od utjecaja poduzeća određuju poreze, natječući se međusobno za pokretnu poreznu osnovicu.

U širem smislu, porezna konkurencija je situacija u kojoj porezna politika koju provode porezne vlasti utječe na razinu poreznih prihoda dostupnih drugim poreznim vlastima.

Porezna konkurencija u ovom obliku može se javiti na različitim razinama:⁴³

- na regionalnoj razini – javlja se unutar regija iste države, na lokalnoj razini, na način da lokalne jurisdikcije konkuriraju jedna drugoj nudeći posebne porezne pogodnosti i poticaje u vidu olakšica ili oslobođenja unutar određenog poreznog oblika,
- nacionalnoj razini – javlja se kada nacionalne države konkuriraju jedna drugoj nudeći posebne porezne pogodnosti i poticaje u vidu olakšica ili oslobođenja za određene vrste investicija ili investicijskih aktivnosti. Konkurirati se može i na način da porezne stope bilo kojeg poreznog oblika budu razmjerno niske (osobito stope poreza na dobit) ili da se uopće ne oporezuje neki porezni izvor,
- globalnoj razini – javlja se u obliku konkurencije između zemalja različitih regija (npr. zemalja Centralne Europe i Jugoistočne Azije) koje su najčešće udružene u neki oblik ekonomske integracije. Učestala je praksa da multinacionalne kompanije određene operacije lociraju u jednoj zemlji u regiji kako bi ih mogle koristiti na tržištu te čitave regije. To se događa osobito u slučajevima kada su zemlje izabrane regije osnovale određeni oblik slobodne trgovinske zone ili zajedničkog tržišta. Međutim i ukoliko ne postoji veći stupanj ekonomske integriranosti, geografska blizina i kulturološka sličnost mogu potaknuti kompeticiju za izravnim stranim investicijama i izazvati tzv. „rat“ poreznim poticajima.

Već je prethodno spomenuto da država kroz fiskalni sustav i fiskalnu politiku raznim mjerama na strani javnih prihoda i javnih rashoda može utjecati na izgradnju konkurentnosti. Međutim, oko pojave porezne konkurencije i njezinog sprečavanja aktivno su se uključile institucije Europske unije koje nastoje utjecati na formuliranje raznih poreznih mjera te posebno državnih potpora.

⁴³ Šimurina, N.: Porezna konkurencija u međunarodnim uvjetima i EU, raspoloživo na: web.efzg.hr/dok/.../Porezna_konkurencija_u_medunarodnim_uvjetima_i_eu%2013...

Porezna konkurencija u EU je jedna pojava nastala upravo iz namjere da se putem raznim fiskalnih mjera snizi efektivno porezno opterećenje sve u cilju privlačenja kapitala i povećanja konkurentnosti. Takvu strategiju su koristile mnoge srednje i istočne europske zemlje pa je u „starim“ zemljama članicama EU uvriježen naziv „štetna“ ili „nelojalna“ porezna konkurencija.⁴⁴

Porezna konkurencija nije samo problem Europske unije već je to međunarodno pitanje koje utječe na društveno-ekonomske tokove u cijelom svijetu.

Međutim, Europska unija, odnosno punopravne članice Europske unije su se već 1997. godine politički obvezale poštovati načela poštene porezne konkurencije na temelju Kodeksa Europske unije o postupanju pri oporezivanju poslovanja. Države članice surađuju u okviru skupine za Kodeks o postupanju gdje se bave analizom poreznih režima i nastoje štititi načela dobrog poreznog upravljanja na unutarnjem tržištu. Iako taj Kodeks, koji uživa političku podršku država članica, nije zakonski obvezujući, kroz godine se dokazao kao uspješan instrument za uklanjanje mnogih štetnih poreznih praksi.

Komisija je 2012. predstavila akcijski plan s više od 30 mjera za suzbijanje poreznih prijevara i utaje poreza. Mnoge od njih bile su posebno usredotočene na jačanje porezne transparentnosti i razmjene informacija. Postignut je znatan napredak u provedbi tih mjera, a brojne ključne inicijative već su dovršene.

Unatoč postignutom napretku, zbog razmjera izbjegavanja poreza, zaostalih praznina u pogledu transparentnosti i suradnje, kompleksnosti poreznih sustava i sofisticiranih praksi agresivnog poreznog planiranja, potrebne su dodatne mjere na razini EU-a.

Nacionalnim poreznim upravama, na primjer, često nedostaju potrebne informacije o utjecaju poreznih režima i praksi drugih zemalja na njihov porezni sustav. Preliminarne istrage koje provodi Komisija, rad skupine za Kodeks o postupanju pri oporezivanju poslovanja i nedavno razotkriveni slučajevi jasno dokazuju da je režime oporezivanja trgovačkih društava u državama članicama potrebno učiniti transparentnijima radi poštenije porezne konkurencije.

U tom je smislu potrebno posebnu pozornost posvetiti poreznim mišljenjima. Porezna mišljenja prvenstveno se izdaju radi pravne sigurnosti i u načelu nisu problematična. Međutim, kada ih se koristi kao sredstvo za dobivanje selektivnih poreznih povlastica ili umjetno premještanje dobiti u jurisdikcije s nižim porezom ili bez poreza, ona narušavaju

⁴⁴ Šimović, H. (2006.), Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. U: EFZG – SERIJA ČLANAKA U NASTAJANJU, Članak broj 06-12 (str. 5), raspoloživo na: hrcak.srce.hr/file/202206

tržišno natjecanje i smanjuju poreznu osnovicu država članica. Komisija već provodi istrage u više država članica kako bi provjerila je li u slučaju poreznih mišljenja riječ o državnim potporama te je zamolila sve države članice da joj dostave informacije o svojim praksama izdavanja poreznih mišljenja kako bi odredila da li zbog selektivnih poreznih povlastica dolazi do narušavanja konkurencije na unutarnjem tržištu.⁴⁵

U poreznom sustavu Zemalja Europske unije razlikuju se slijedeće temeljne vrste poreza:⁴⁶

- porezi na dohodak,
- porezi na dobit,
- porezi na dodanu vrijednost,
- posebni porezi – trošarine,
- porezi na imovinu,
- porezi na promet imovinom.

Direktni porezi o kojima najviše ovisi konkurentnost svake države su:

- porez na dohodak,
- porez na dobit i
- porez na imovinu.

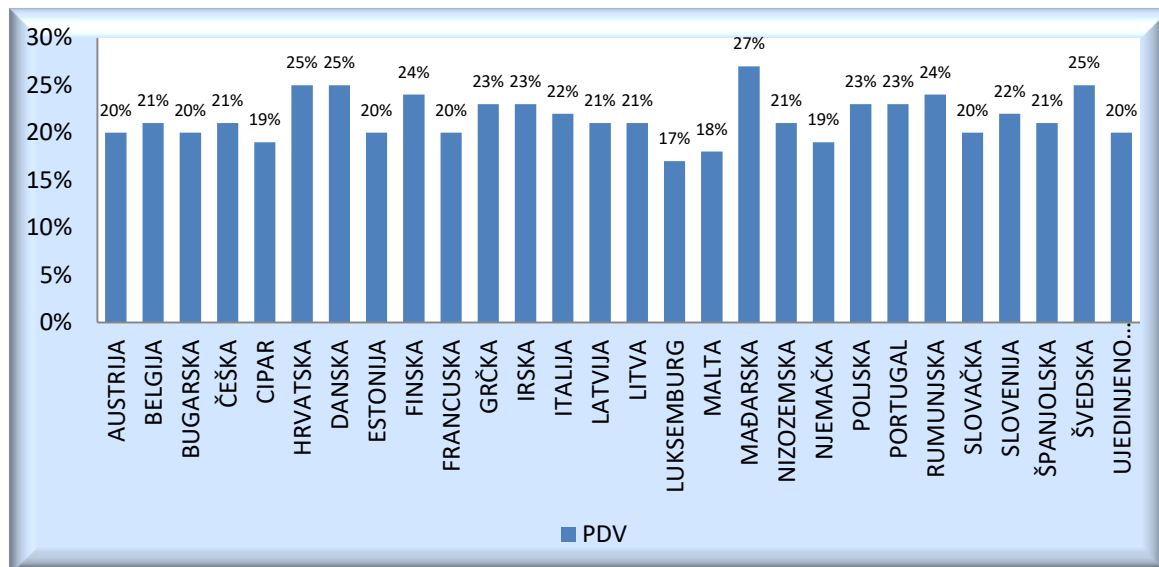
Porez na dobit je različit u državama Europske unije i nakon plaćanja poreza na dobit, dionička društva isplaćuju dividendu svojim dioničarima. U nekim državama dividenda je oslobođena obveze plaćanja poreza na dobit ili postoje razna izuzeća za određene iznose.

U današnje vrijeme globalizacije, porezi na dobit tvrtki ključni su za investicijske odluke tvrtki, a nižim porezima na dobit ili oslobađanjem plaćanja poreza na dobit na određeno razdoblje države nastoje privući investicije i povećati konkurentnost gospodarstva.

⁴⁵ EUR-Lex, Access to European Union law: Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o poreznoj transparentnosti za sprečavanje utaje i izbjegavanja poreza /*COM/2015/0136 final/, raspoloživo na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0136>

⁴⁶ Tadin, H. (2009.), Porezna konkurencija ili harmonizacija poreza države članica Europske unije. U: *EKONOMIJA/ECONOMICS*, 16 (2) (str. 505-524), raspoloživo na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_620.pdf

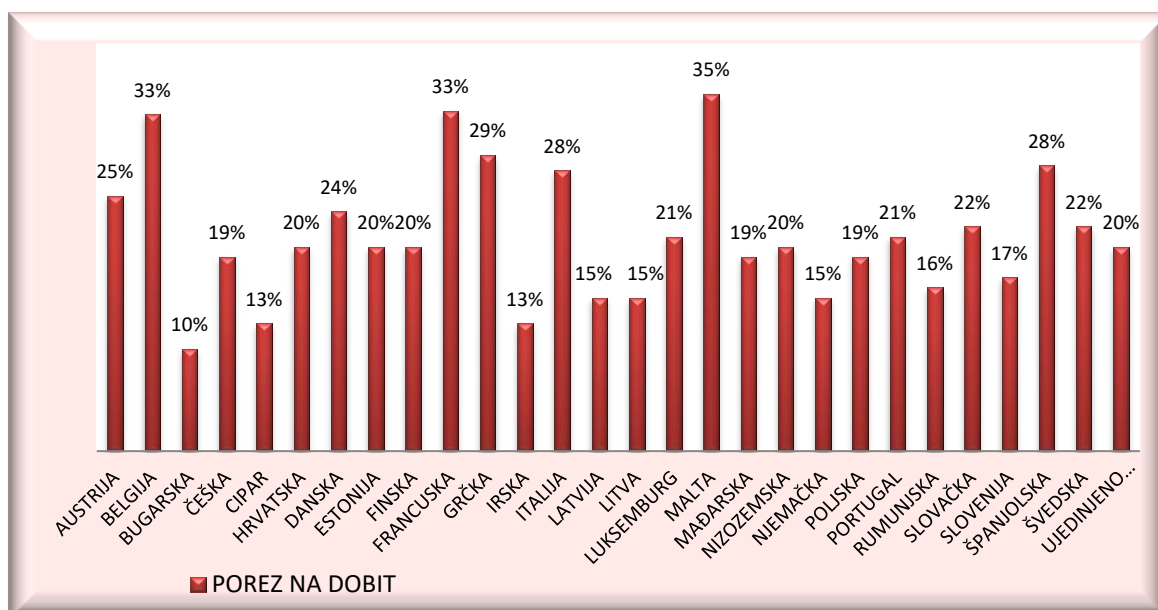
Prikaz poreza na dodanu vrijednost i poreza na dobit u državama Europske unije prikazan je slikama 3. i 4.

SLIKA 3.: Stope PDV-a u državama Europske unije 2013. godine

Izvor: izradila autorica prema European Commission: Taxation and customs union, raspoloživo na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/article_6047_en.htm

Iako je u Europskoj uniji uvedena porezna harmonizacija (ili porezno usklađenje) radi izbjegavanja nacionalnih poreznih mjera koje mogu negativno utjecati na funkcioniranje zajedničkog tržišta, iz grafikona je uočljivo da ipak postoji prilično značajna razlika između stopa poreza na dodanu vrijednost u nekim državama, pa je ona tako u Luksemburgu 17%, a u Mađarskoj 27%.

Slika 4.: Stope poreza na dobit u državama Europske unije 2013. godine

Izvor: izradila autorica prema European Commission: Taxation and customs union, raspoloživo na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/article_6047_en.htm

Kao i kod stopa PDV-a, i kod stope poreza na dobiti, koja je jedan od bitnih elemenata za privlačenje investicija u državu i povećanje konkurentnosti, stope se značajno razlikuju od države do države. Tako je npr. stopa poreza na dobit u Bugarskoj 10%, a na Malti čak 35%.

5. FISKALNI POTICAJI I POREZNA KONKURENCIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. Fiskalni poticaji u Republici Hrvatskoj

Pojam fiskalnih poticaja obrazložen je već u poglavlju 3.1.

Fiskalni poticaji jesu mjere vlada zemalja u razvoju kojim pokušavaju potaknuti strane investitore da ulažu u njihove zemlje. Smanjivanje poreza na dobit za pothvate inozemnih ulaganja, porezni poček, izbjegavanje dvostrukog oporezivanja samo su neki od fiskalnih poticaja.

Kako bi potakla strane investitore da ulažu u Hrvatsku, Republika Hrvatska je donijela Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja⁴⁷, koji je bio na snazi do 02.10.2015. godine i Zakon o poticanju ulaganja⁴⁸, koji je naslijedio prethodni zakon i na snazi je od 03.10.2015. godine.

Svrha poticanja investicija i poticanja unapređenja investicijskog okruženja je poticanje gospodarskog rasta i ostvarenje gospodarske politike Republike Hrvatske, njezinog uključivanja u tokove međunarodne razmjene i jačanje investicijske i konkurentske sposobnosti hrvatskog poduzetništva. Na razini gospodarskih subjekata cilj i svrha poticanja investicija i poticanja unapređenja investicijskog okruženja je izgradnja međunarodno konkurentnog, transparentnog i atraktivnog sustava poticajnih mjera za investicije pravnih ili fizičkih osoba registriranih u Republici Hrvatskoj, obveznika poreza na dobit koji obavljaju gospodarsku djelatnost u Republici Hrvatskoj.⁴⁹

⁴⁷ Narodne novine 111/12, 28/13: Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/544/Zakon-o-poticanju-investicija-i-unapre%C4%91enju-investicijskog-okru%C5%BEenja>

⁴⁸ Narodne novine 102/15: Zakon o poticanju ulaganja, raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_102_1971.html

⁴⁹ Narodne novine 111/12, 28/13: Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/544/Zakon-o-poticanju-investicija-i-unapre%C4%91enju-investicijskog-okru%C5%BEenja>

Poticajne mjere za poticanje investicija, donesene Zakonom o poticanju o poticanju ulaganja su.⁵⁰

1. porezne potpore za mikropoduzetnike – za investicije mikropoduzetnika u visini protuvrijednosti kuna od minimalno 50.000 eura, nositelju poticajnih mjera stopa poreza na dobit umanjuje se za 50% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do pet godina od godine početka investicije uz uvjet otvaranja najmanje tri nova radna mjesta povezana s investicijskim projektom, i to unutar razdoblja od godinu dana od početka ulaganja,
2. porezne potpore za male, srednje i velike poduzetnike:
 - a. za ulaganja u visini iznosa protuvrijednosti kuna do 1.000.000,00 eura, korisniku potpore, stopa poreza na dobit umanjuje se za 50% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet otvaranja najmanje pet novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem,
 - b. za ulaganja u visini iznosa protuvrijednosti kuna od 1.000.000,00 do 3.000.000,00 eura, korisniku potpore, stopa poreza na dobit umanjuje se za 75% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet popunjavanja najmanje 10 novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem,
 - c. za ulaganje u visini iznosa protuvrijednosti kuna više od 3.000.000,00 eura, korisniku potpore, stopa poreza na dobit umanjuje se za 100% od propisane stope poreza na dobit u razdoblju do 10 godina od godine početka ulaganja, uz uvjet otvaranja najmanje 15 novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem,
3. potpore za opravdane troškove novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja:
 - a. korisniku potpore koji osigura otvaranje novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja u županijama gdje registrirana stopa nezaposlenosti iznosi do 10%, prema podacima Državnog zavoda za statistiku za proteklu godinu, odobrit će se bespovratna novčana potpora za opravdane troškove otvaranja novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem u visini do 10% prihvatljivih troškova za otvaranje novog radnog mjesta, a u maksimalnom iznosu protuvrijednosti kuna do 3.000,00 eura po novootvorenom radnom mjestu,
 - b. korisniku potpore koji osigura otvaranje novih radnih mjesta povezanih s investicijskim projektom u županijama gdje registrirana stopa nezaposlenosti

⁵⁰ Narodne novine 102/15: Zakon o poticanju ulaganja, raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_102_1971.html

iznosi od 10% do 20%, prema podacima Državnog zavoda za statistiku za proteklu godinu, odobrit će se bespovratna novčana potpora za opravdane troškove otvaranja novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem u visini do 20% prihvatljivih troškova za otvaranje novog radnog mjesta, a u maksimalnom iznosu protuvrijednosti kuna do 6.000,00 eura po novoootvorenom radnom mjestu,

- c. korisniku potpore koji osigura otvaranje novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja u županijama gdje registrirana stopa nezaposlenosti iznosi više od 20 %, prema podacima Državnog zavoda za statistiku za proteklu godinu, odobrit će se bespovratna novčana potpora za opravdane troškove otvaranja novih radnih mjesta povezanih s ulaganjem u visini do 30 % prihvatljivih troškova za otvaranje novog radnog mjesta, u maksimalnom iznosu protuvrijednosti kuna do 9.000,00 eura po novoootvorenom radnom mjestu
4. potpore za opravdane troškove usavršavanja povezanih s projektom ulaganja - korisniku potpore odobrit će se bespovratna novčana potpora za usavršavanje radnika na novim radnim mjestima povezanim s projektom ulaganja. Potpore se ne dodjeljuju za usavršavanje koje poduzetnici provode radi osiguravanja sukladnosti s obveznim nacionalnim normama o usavršavanju,
 5. potpore za:
 - a. razvojno-inovacijske aktivnosti – koje utječu na razvoj novih i znatno unapređenje postojećih proizvoda, proizvodnih serija, proizvodnih procesa i proizvodnih tehnologija,
 - b. aktivnosti poslovne podrške – za Centre za odnose s kupcima/korisnicima, Centre izdvojenih poslovnih aktivnosti, Logističke i distribucijske centre, Centre za razvoj informacijsko-komunikacijskih sustava i softvera,
 - c. aktivnosti usluga visoke dodane vrijednosti - aktivnosti u području arhitekture, dizajna, različitih oblika medijske komunikacije, promidžbe, izdavaštva, kulture, kreativne industrije i drugih aktivnosti u području umjetnosti, projekti ugostiteljsko-turističkih objekata za smještaj, kategorije četiri ili pet zvjezdica, vrste: hotel, aparthotel, turističko naselje i kampovi, projekti ugostiteljsko-turističkih objekata – hotel baština i drugih vrsta smještajnih objekata nastalih obnovom kulturno-povijesne baštine uz obveznu dostavu konzervatorskih uvjeta obnove, projekti pratećih sadržaja svih prethodno navedenih vrsta

smještajnih objekata, projekti zdravstvenog, kongresnog, nautičkog, kulturnog turizma, zabavnih i/ili rekreacijskih centara i parkova, turističko-ekoloških projekata te drugih inovativnih projekata u turizmu visoke dodane vrijednosti, aktivnosti upravljačkih, savjetodavnih, edukativnih usluga, aktivnosti usluga industrijskog inženjeringa,

6. potpore za kapitalne troškove projekta ulaganja - projekt ulaganja za koji se odobravaju potpore za kapitalne troškove projekta ulaganja, predstavlja ulaganje u dugotrajnu imovinu poslovne jedinice korisnika potpore u iznosu protuvrijednosti kuna najmanje 5.000.000,00 eura, uz uvjet popunjavanja najmanje 50 novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja, i to unutar razdoblja od tri godine nakon završetka radova,
7. potpore za radno intenzivne projekte ulaganja - projekt ulaganja za koji se odobravaju potpore za radno intenzivne projekte ulaganja predstavlja ulaganje u dugotrajnu imovinu korisnika potpore koja omogućuje otvaranje najmanje 100 novih radnih mjesta povezanih s projektom ulaganja i to unutar razdoblja od tri godine nakon početka ulaganja,
8. potpore za ulaganje u minimalnom iznosu protuvrijednosti kuna od 13.000.000,00 eura uz uvjet otvaranja najmanje deset novih radnih mjesta visoke stručne spreme povezanih s projektom ulaganja:
 - a. potpore za osiguranje nepromjenjivih uvjeta poslovanja - može se odobriti sufinanciranje do visine razlike poreznih obveza i obveza s osnove doprinosa utvrđenih sukladno propisima koji su vrijedili u trenutku podnošenja prijave za odobrenje statusa korisnika potpore i poreznih obveza i obveza s osnove doprinosa sukladno propisima važećim u vrijeme obračuna navedenih obveza, za razdoblje od 10 godina od godine početka ulaganja,
 - b. potpore za ulaganja - može se odobriti sufinanciranje dijela iznosa porezne obveze koju korisnik potpore ima prema državi osim poreza na dodanu vrijednost, odnosno dijela iznosa obveze plaćanja doprinosa u razdoblju do 10 godina od godine početka ulaganja,
 - c. poticaji pola-pola – može se odobriti sufinanciranje:
 - i. iznosa do 50% obveze plaćanja poreza na dohodak od nesamostalnog rada i/ili
 - ii. iznosa do 50% obveze poreza na dobit i plaćanja predujma poreza na dobit,

- d. poček plaćanja poreznih obveza - može se odobriti zajam za plaćanje poreznih obveza, osim poreza na dodanu vrijednost, u razdoblju od tri godine od početka ulaganja, bez kamata.

5.2. Porezna konkurencija u Republici Hrvatskoj

Kada se govori o poreznoj konkurenciji u Republici Hrvatskoj, onda se tu radi o poreznoj konkurenciji na regionalnoj razini, odnosno na lokalnoj razini, koja se odvija na način da lokalne uprave konkuriraju jedna drugoj nudeći posebne porezne pogodnosti i poticaje u vidu olakšica ili oslobođenja unutar određenog poreznog oblika.

Uglavnom su to paketi poticaja/pogodnosti kojima se nastoje privući investitori u njihovu lokalnu sredinu, obično u poduzetničke zone, a uglavnom se radi o slijedećim povlasticama i olakšicama:

- dodjela zemljišta u dugogodišnji zakup (najčešće, s rokom od 30 godina) uz mogućnost otkupa zemljišta i gradnju poslovnoga prostora), uz relativno niske cijene zakupa i uz mogućnost obročnoga plaćanja,
- izgradnja i opremanje zone kompletnom komunalnom infrastrukturom (cesta, voda, struja, plin, kanalizacija i drugo) do parcele i dio na parceli,
- mogućnost dodjele povoljnih poduzetničkih kredita, u aranžmanu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave s nekim poslovnim bankama te subvencioniranje kamatne stope na poduzetničke kredite od strane općine, grada ili županije (najčešće, do 2%)
- mogućnost obročne otplate ili oslobađanje od plaćanja cijele ili dijela naknade za priključke na objekte komunalne infrastrukture.
- odgoda plaćanja komunalnoga doprinosa do 3 godine.
- odgoda razreza i plaćanja komunalne naknade do 3 godine.
- odobravanja niže cijene zemljišta za projekte od posebnoga značaja.
- olakšice kod poreza na dohodak i dobit (brdsko-planinsko područje).
- oslobađanje ili minimalni iznosi poreza na tvrtku za određeno razdoblje.
- oslobađanje od plaćanja dijela gradskih i općinskih poreza, komunalne naknade do tri godine, ovisno o broju zaposlenih.

- oslobađanje od plaćanja dijela komunalne naknade (najčešće, 100% za 1. godinu, 50% za 2. godinu i 25% za 3. godinu).
- oslobađanje od plaćanja dijela komunalnoga doprinosa (najčešće, 50%), ili plaćanje u obrocima (najčešće u 36 mjesečnih obroka).
- oslobađanje od plaćanja dijela poreza na tvrtku (najčešće, 100% za 1. godinu, 75% za 2. godinu i 50% za 3. godinu).
- oslobađanje od plaćanja prenamjene zemljišta.
- oslobađanje od plaćanja troškova dokvalifikacije i prekvalifikacije, ali u visini stvarnih troškova, ali ne više od 10.000 kn po djelatniku.
- oslobađanje od plaćanja troškova na angažiranu snagu električne energije, odnosno ustupanje potrebite instalirane snage električne energije, maksimalno do 100 kW instalirane snage, bez naknade.
- poticaji i olakšice za projekte koji se realiziraju tijekom 2005. godine.
- povoljan zakup poslovnog prostora u multifunkcijskim halama.
- povrat dijela uplaćenih doprinosa.
- prodaja parcela po posebno povoljnoj cijeni, uz odgodu i obročno plaćanje te plaćanje na kredit.
- različite državne porezne i carinske povlastice.
- smještanje u zonu poduzetničkoga centra koji pruža stručnu potporu tamošnjim poduzetnicima, besplatno ili po veoma povoljnim uvjetima.
- umanjene komunalnoga doprinosa za projekte proizvodne namjene.
- ustupanje prava korištenja i građenja na zemljištu, bez naknade.⁵¹

Tako npr. Vukovarska gospodarska zona ima dvije vrste povlastica za ulagače: povlastice od strane Grada i povrat uplaćenih doprinosa.

1. povlastice od strane grada - Odlukom o porezima Grada Vukovara plaćanje poreza na tvrtku oslobođeni su:
 - novi poduzetnici koji ujedno i zapošljavaju ,u razdoblju do tri godine,
 - postojeći poduzetnici koji povećavaju zapošljavanje, u razdoblju do tri godine.

⁵¹ Skupina autora (2006.): Primjenjeno poduzetništvo“, zbirka tekstova, Tajana Kesić-Šapić i Nikola Kuvačić: Poduzetničke zone, Zagreb: Beretin, Split i Cera Prom, str. 85

Pravne i fizičke osobe nositelji prava građenja u Poduzetničkoj zoni Priljevo i Vukovarskoj gospodarskoj zoni koje će u zoni obavljati proizvodne djelatnosti oslobađaju se plaćanja komunalnog doprinosa u cijelosti.

Poglavarstvo Grada Vukovara, po prijedlogu pročelnika Upravnog odjela komunalnog gospodarstva i uređenja grada, može osloboditi u potpunosti ili djelomično obveze plaćanja komunalnog doprinosa investitore koji grade građevine namijenjene kulturi, tehničkoj kulturi, sportu, predškolskom obrazovanju, zdravstvenoj djelatnosti, socijalnoj skrbi i proizvodnim djelatnostima te građevine za potrebe javnih ustanova i trgovačkih društava koja su u vlasništvu Grada Vukovara.

Na zahtjev obveznika plaćanja komunalnog doprinosa Upravni odjel komunalnog gospodarstva i uređenja grada odobrit će plaćanje komunalnog doprinosa u više obroka ovisno o visini obračunatog iznosa komunalnog doprinosa u rokovima kako slijedi:

A. Fizičke osobe:

- za komunalni doprinos u iznosu od 10.000,00 kn do 50.000,00 kn - u maksimalno 24 mjesečna obroka, s time da prvi obrok mora iznositi 30 % ukupne obveze, a ostali iznos u jednakim mjesečnim obrocima s tim da visina obroka mora biti veća od 1.000,00 kuna,
- za komunalni doprinos u iznosu preko 50.000,00 kn u maksimalno 36 mjesečnih obroka, s time da prvi obrok mora iznositi 30 % ukupne obveze, a ostali iznos u jednakim mjesečnim obrocima, s tim da visina obroka mora biti veća od 1.000,00 kuna,

B. Pravne osobe:

- za komunalni doprinos u iznosu preko 100.000,00 kn - u maksimalno 36 mjesečnih obroka, s time da prvi obrok mora iznositi 30% ukupne obveze, a ostali iznos u jednakim mjesečnim obrocima, s tim da visina obroka mora biti veća od 5.000,00 kuna.

Sve pravne i fizičke osobe nositelji prava građenja u Poduzetničkoj zoni Priljevo i Vukovarskoj gospodarskoj zoni oslobađaju se plaćanja komunalne naknade za izgrađeni objekt u zoni od dana dobivanja uporabne dozvole za taj objekt, i to:

- u prvoj godini 100%,
- u drugoj godini 50% i
- u trećoj godini 25%.

Trgovačka društva i obrti koji izgrade objekt namijenjen za proizvodne djelatnosti na području Grada Vukovara oslobađaju se plaćanja komunalne naknade za izgrađeni objekt od dana dobivanja uporabne dozvole za taj objekt, i to:

- u prvoj godini 100%,
- u drugoj godini 50%,
- u trećoj godini 25%.

2. povrat uplaćenih doprinosa - Naputkom o ostvarivanju prava na povrat 50% uplaćenih doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje koje uplate poslodavci sa sjedištem, odnosno s prebivalištem na području grada Vukovara, grada Iloka te općina Tovarnik i Lovas (NN 49/02 – objavljen 03.05.2002.g.) uređuju se uvjeti, način i postupak ostvarivanja prava sukladno Zakonu o obnovi i razvoju Grada Vukovara (NN 44/01) i Odluci Vlade Republike Hrvatske o primjeni poticajnih mjera na području grada Iloka, općine Tovarnik i općine Lovas (NN 24/02).

Poslodavcem koji ostvaruje pravo na povrat uplaćenih doprinosa ne smatra se poslodavac kojemu se izdaci za plaću odnosno djelatnost osiguravaju:

- u državnom proračunu,
- u proračunu jedinica lokalne samouprave,
- u izvanproračunskim fondovima.

Pravo na povrat 50% uplaćenih doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje za zaposlenike s prijavljenim prebivalištem na području grada Vukovara, grada Iloka te općina Tovarnik i Lovas ostvaruje poslodavac koji ima registrirano sjedište, odnosno prebivalište na istim područjima, te fizička osoba koja ima registriranu djelatnost i prebivalište na područjima grada Vukovara, grada Iloka te općina Tovarnik i Lovas.

Pravo na povrat uplaćenih doprinosa poslodavci ostvaruju od dana 24. svibnja 2001., a ne i na povrat doprinosa koje su morali platiti do 24. svibnja 2001. bez obzira što su te doprinose platili nakon stupanja na snagu toga Zakona. Pravo na povrat uplaćenih doprinosa ne odnosi se na uplatu mirovinskog doprinosa po osnovi kapitalizirane i individualizirane štednje II. stupnja.

Poslodavci podnose zahtjev za ostvarivanje prava na povrat uplaćenih doprinosa na obrascu Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje – Područnoj službi Vukovar i Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje – Područnom uredu Vinkovci. Zahtjevu se prilaže sudski ili drugi odgovarajući akt o registraciji ili odobrenju o obavljanju poslovne djelatnosti (izvod iz registra Trgovačkog suda, obrtnica ili drugi

odgovarajući akt o obavljanju djelatnosti) i preslika osobne iskaznice. FINA će na temelju dostavljenih zahtjeva, a na teret računa državnog proračuna, izvršiti povrat doprinosa poslodavcima.⁵²

U industrijskom parku u Novoj Gradišci, u cilju poticanja ulaganja u gospodarske projekte, grad Nova Gradiška će ulagaču, ovisno o vrijednosti ulaganja i broju novozaposlenih, uz poticaje i olakšice na državnoj razini osigurati slijedeće poticaje i olakšice:⁵³

- davanje u zakup, davanje prava građenja, prodaja ili davanje na korištenje nekretnina ili drugih infrastrukturnih objekata u vlasništvu grada po poticajnim uvjetima,
- oslobađanje od gradskih poreza, komunalne naknade i komunalnog doprinosa,
- stručnu pomoć u planiranju, pripremi i realizaciji projekata,
- osiguranje povoljnih kreditnih sredstava.

Grad Nova Gradiška će osloboditi ulagača ili postojeću pravnu i fizičku osobu koja zapošljava nove djelatnike, djelomično ili u potpunosti, obveze plaćanja gradskih poreza, komunalne naknade i komunalnog doprinosa na slijedeći način:

1. komunalna naknada - ulagača koji uloži više od EUR 150.000 i zaposli najmanje 5 radnika biti će oslobođen obveze plaćanja komunalne naknade kako slijedi:
 - a. potpuno oslobođenje u 1. godini investicije i novog zapošljavanja,
 - b. 50% u 2. godini nakon ulaganja i novog zapošljavanja,
 - c. 25% u 3. godini nakon ulaganja i novog zapošljavanja,
2. komunalni doprinos - ulagače u proizvodno prerađivačke kapacitete koji kumulativno zadovoljava slijedeće uvjete biti će oslobođen plaćanja obveze komunalnog doprinosa kako slijedi:

Vrijednost ulaganja	Broj zaposlenih	Oslobađanje
270.000	7	25 %
1.150.000	15	50 %
4.300.000	30	75 %
6.700.000	60	100 %

⁵² Vukovarska gospodarska zona: Povlastice za ulagače, raspoloživo na: <http://www.vgz.hr/razno/povlastice-za-ulagace>

⁵³ Industrijski park Nova Gradiška: Lokalni poticaji i olakšice za investicijske projekte, raspoloživo na: http://www.ipng.hr/industrijski_park/poticaji_i_olaksice_za_ulaganja/default.aspx

5.3. Usporedba poreza i fiskalnih poticaja za poslovne anđele u nekim državama Europe i Republici Hrvatskoj

Pojedine države u Europi omogućavaju i pružaju posebne uvjete u ranoj fazi investiranja.

Tako npr. u Francuskoj poslovni anđeli mogu koristiti smanjenje poreza od 18% na investirani iznos uz ograničenje od 50.000 eura. Ulaganje se mora održati najmanje 5 godina a mora se raditi o malom ili srednjem poduzetništvu.

Pregled poreznih režima u pojedinim europskim državama prikazan je u tablici 3.

Tablica 3.: Porezni režimi u pojedinim europskim državama

DRŽAVA	POREZ NA DOHODAK		PRIHOD OD KAPITALA		DIVIDENDA	
	OSOBNI	KORPORATIVNI	OSOBNI	KORPORATIVNI	OSOBNNA	KORPORATIVNA
AUSTRIJA	DO 50%	25%	DO 25%	Podložno poreznoj stopi na dobit	25%	Ne oporezuje se
HRVATSKA	DO 40%	20%	4%	20%	Dividenda koja prelazi 12.000 KN oporezuje se 12%	12%
ČEŠKA	15%	19%	15%	Podložno poreznoj stopi na dobit	15%	15%, sa izuzecima
IRSKA	DO 52%	12,5% DO 25%	33%	33%	52%	IZUZETAK
LATVIJA	24%	15%	15%	15%	10%	IZUZETAK
RUMUNJSKA	16%	16%	16%	16%	16%	16%
SLOVENIJA	DO 50%	17%	20% DO 5%	Podložno poreznoj stopi na dobit	25%	15%

Izvor: izradila autorica prema Tax Outlook In Europe, Business Angels Perspective, raspoloživo na: <http://www.eban.org/wp-content/uploads/2015/05/Compendium-fiscal-2014-v1.pdf>

Kao što je to već na početku poglavlja navedeno, vlade u državama, u cilju poticanja stranih investitora da ulažu u njihove zemlje, a posebno vlade zemalja u razvoju, donose različite fiskalne poticaje, odnosno mjere.

U tablici 3. su navedene neke od država Europske unije koje su dokaz upravo navedenome. Različite porezne stope, odnosno poticaji za investitore, dokaz su da se svaka država, bez obzira na članstvo u Europskoj uniji i pripadanje istoj zajednici, se svojom fiskalnom politikom bori i nastoji privući što više investitora kako bi ojačala svoje gospodarstvo i učinila ga konkurentnijim.

6. ZAKLJUČAK

Odnos između fiskalnog sustava i fiskalne politike te konkurentnosti gospodarstva nedovoljno su istraženi i navedeno je bio predmet ovog diplomskog rada.

Konkurentnost označava sposobnost zemlje da u slobodnim i ravnopravnim tržišnim uvjetima proizvede robe i usluge koje prolaze test međunarodnog tržišta, uz istovremeno zadržavanje i dugoročno povećanje realnog dohotka stanovništva. Konkurentnost ovisi osobito o omjeru kvalitete proizvoda i razini cijene. Postoje brojni faktori za koje se pretpostavlja da imaju neizravan utjecaj na konkurentnost, inovativnost, kvalitetu usluge ili korporativni image proizvođača, a to su: kakvoća proizvoda ili usluga, proizvodnost, sposobnost za proizvodnju što više proizvoda ili usluga određene kvalitete, niži troškovi omogućuju niže cijene, kakvoća usluga odnosi se na sposobnost da zadovoljiti kupce, korisnike ili građana i inidž.

U današnjim uvjetima globalizacije, globalnog tržišta, konkurentnost poduzeća ili države je čimbenik koji omogućuje rast i razvoj.

Globalizacija je proces kojim se smanjuju ili potpuno ukidaju prepreke u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni i povećava ekonomska integracija među zemljama. Tko jednom počne zaostajati u procesu globalizacije ili se na vrijeme ne uključi u suvremene procese, bitno zaostaje.

Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu.

Država različitim mjerama, a između ostalog i fiskalnom politikom, može utjecati na poticanje i povećanje konkurentnosti u gospodarstvu. Pomoću strukturne politike, koja uključuje niz mjera kao što su pomoć zalazećoj industriji, istraživanje i razvoj, podrška ključnoj industriji, investicije u razvoj novih industrija koordinacija postojećih politika i promocija izvoza, država vrši utjecaj na konkurentnost gospodarstva.

Uz instrumente javnih rashoda (transferi) i javnih prihoda (porezne stope, porezne olakšice itd.), fiskalni sustav djeluje i kroz svoj pravni segment (porezno pravo) te makroekonomski segment koji uključuje pitanje fiskalne konsolidacije (javni dug i deficit).

Mjerama fiskalne politike moguće je pospješiti konkurentnost pojedine industrije, ali i cjelokupnog gospodarstva.

Fiskalni poticaji jesu mjere vlada zemalja u razvoju kojim pokušavaju potaknuti strane investitore da ulažu u njihove zemlje. Smanjivanje poreza na dobit za pothvate inozemnih ulaganja, porezni poček, izbjegavanje dvostrukog oporezivanja samo su neki od fiskalnih poticaja.

U fiskalne poticaje, prema Zakonu o poticanju ulaganja, se ubrajaju porezni i carinski poticaje. Porezni poticaji umanjuju stope poreza na dobit u ovisnosti o visini troškova ulaganja i broju otvorenih radnih mjesta.

Osim fiskalnim poticajima, na povećanje konkurentnosti gospodarstva država može utjecati i utječe i državnim potporama. Državnom potporom smatra se potpora koja se dodjeljuje iz državnih sredstava, koja pruža ekonomsku prednost određenom poduzeću, sektoru ili regiji, koja je selektivna jer narušava ravnotežu između poduzeća i njihove konkurencije i koja utječe na konkurentnost i trgovinu među zemljama članicama.

Uz fiskalne poticaje na državnom nivou, kojim se nastoje privući investitori i povećati konkurentnost, na lokalnom nivou lokalne samouprave također, u vlastitoj nadležnosti, konkuriraju jedna drugoj nudeći posebne porodne pogodnosti i poticaje u vidu olakšica ili oslobođenja unutar određenog poreznog oblika, a čime nastoje povećati konkurentnost lokalnog gospodarstva.

SAŽETAK

Fiskalni sustav i fiskalna politika kroz fiskalne poticaje, potpore i poreznu konkurenciju nastoje utjecati na konkurentnost poduzeća i gospodarstva Republike Hrvatske.

Konkurentnost je čimbenik koji omogućuje rast i razvoj. Bez obzira da li se radi o poduzeću ili državi, cilj i jednih i drugih je rast i razvoj.

Upravo će zato u ovom radu biti analizirano na koji način fiskalni sustav i fiskalna politika mogu utjecati na konkurentnost, odnosno na rast i razvoj.

Ključne riječi: konkurentnost, fiskalna politika, fiskalni sustav

ABSTRACT

Through fiscal incentives, grants and tax competition, fiscal system and fiscal policy tend to affect the competitiveness of companies and the Croatian economy.

Competitiveness is the factor that enables growth and development. Whether it is a company or a state, the goal of both are growth and development.

In this paper will be analyzed how the fiscal system and fiscal policy can influence competitiveness, and growth and development.

Keywords: competitiveness, fiscal policy, fiscal system

LITERATURA

1. Agencija za investicije i konkurentnost (2016.): Izvještaj o globalnoj konkurentnosti, raspoloživo na: <http://www.aik-invest.hr/konkurentnost/mjerenje-konkurentnosti/indeks-globalne-konkurentnosti/>
2. Alijagić, M. (2015.): *Financiranje javne uprave*, recenzirana skripta, Veleučilište Nikola Tesla, Gospić
3. Babić, M. (1998.): *Makroekonomija*, Zagreb: Mate
4. Benazić, M. (2006.), *Fiskalna politika i gospodarska aktivnost u Republici Hrvatskoj: model kointegracije*. U: *Ekonomski pregled*, 57 (12)
5. Buckley, P. J. et al. (1988), *Measurement on International Competitiveness: A Critical Survey*, *Journal of Marketing management*, Winter 2: 175-201
6. CIAMPI Group (1995), *Enhancing European Competitiveness. First Report to the President of Commission*, <http://www.aei.ptt.edu/2866/las>
7. Dragičević, M. (2012.): *Konkurentnost*, Projekt za Hrvatsku, Zagreb: Školska knjiga
8. Družić, G. i Krtalić, S. (2006.), *Kakvu ulogu treba imati fiskalna politika u Republici Hrvatskoj?*. U: *EKONOMIJA/ECONOMICS*, 13 (1)
9. EUR-Lex, *Access to European Union law: Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o poreznoj transparentnosti za sprečavanje utaje i izbjegavanja poreza* /*COM/2015/0136 final/, raspoloživo na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0136>
10. European Commission: *Taxation and customs union*, raspoloživo na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/article_6047_en.htm
11. Europska komisija: *Izješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža*, raspoloživo na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf
12. Feurer, R., Chaharbagi, K. (1994), *Defining Competitiveness: A Holistic Approach*, *Management Decision*, Vol. 32., Iss 2: 41-58
13. IMD, *World Competitiveness Yearbook*, različite godine, Lausanne: IMD
14. IMD, *World Competitiveness Yearbook*, različite godine, Lausanne: IMD

15. Industrijski park Nova Gradiška: Lokalni poticaji i olakšice za investicijske projekte, raspoloživo na: http://www.ipng.hr/industrijski_park/poticaji_i_olaksice_za_ulaganja/default.aspx
16. Jović, I. i Kesner-Škreb, M.: Reforma državnih potpora u Hrvatskoj, str. 232., raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/Eu4/jovic-skreb.pdf>
17. Jurčić, Lj. (1999.): Utjecaj države na izgradnju konkurentnosti, u: Tipurić D. et al.: Konkurentna sposobnost poduzeća, Zagreb: Sinergija
18. Jurčić, Lj. (2000.): Globalizacija, Zagreb: Ekonomist br. 9-10/2000.
19. Jurković, P. (2002.): Javne financije, Zagreb: Masmedia
20. Jurković, P. I Jašić, Z. (1988.): Uvod u teoriju ekonomske politike, Zagreb: Narodne novine
21. Ministarstvo financija: Državne potpore, raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/hr/drzavne-potpore>
22. Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2013. – 2015., raspoloživo na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202013.%20-%202015..pdf>
23. Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2014. – 2016., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%20za%20razdoblje%202014.%20-%202016.pdf>
24. Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2015. – 2017., raspoloživo na: <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202015.%20-%202017..pdf>
25. Ministarstvo financija: Smjernice ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2016. – 2018., raspoloživo na: [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202016.%20-%202018.\(29.7.\(2\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20-%20OGP/financije//Smjernice%20ekonomske%20i%20fiskalne%20politike%202016.%20-%202018.(29.7.(2).pdf)
26. Nacionalni savjet za konkurentnost Irske – National Competitiveness Council – Ireland (2010.), Annual Competition Report, Vol. 1: Benchmarking Ireland's Performance, <http://www.competitiveness.ie>
27. Narodne novine 102/15: Zakon o poticanju ulaganja, raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_102_1971.html

28. Narodne novine 111/12, 28/13: Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/544/Zakon-o-poticanju-investicija-i-unapre%C4%91enju-investicijskog-okru%C5%BEenja>
29. Narodne novine 147/14: Odluka o donošenju smjernica politike državnih potpora za razdoblje 2015.-2017., raspoloživo na www.nn.hr
30. Narodne novine 47/14: Zakon o državnim potporama, raspoloživo na: <http://www.zakon.hr/z/464/zakon-o-dr%C5%BEavnim-potporama>
31. Skupina autora (2006.): Primjenjeno poduzetništvo“, zbirka tekstova, Tajana Kesić-Šapić i Nikola Kuvačić: Poduzetničke zone, Zagreb: Beretin, Split i Cera Prom
32. Šimović, H. (2006.), Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva. U: EFZG – SERIJA ČLANAKA U NASTAJANJU, Članak broj 06-12 (str. 5), raspoloživo na: hrcak.srce.hr/file/202206
33. Šimović, H., Ćorić, T. i Deskar-Škrbić, M. (2014.), Mogućnosti i ograničenja fiskalne politike u Hrvatskoj. U: Ekonomski pregled, 65 (6)
34. Šimurina, N.: Porezna konkurencija u međunarodnim uvjetima i EU, raspoloživo na: web.efzg.hr/dok/.../Porezna_konkurencija_u_medunarodnim_uvjetima_i_eu%2013...
35. Tadin, H. (2009.), Porezna konkurencija ili harmonizacija poreza države članica Europske unije. U: EKONOMIJA/ECONOMICS, 16 (2) (str. 505-524), raspoloživo na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_620.pdf
36. Tax Outlook In Europe, Business Angels Perspective, raspoloživo na: <http://www.eban.org/wp-content/uploads/2015/05/Compendium-fiscal-2014-v1.pdf>
37. Turek, F. (1999.): Globalizacija i globalna sigurnost, Varaždin: Hrvatska udruga za međunarodne studije
38. Vukovarska gospodarska zona: Povlastice za ulagače, raspoloživo na: <http://www.vgz.hr/razno/povlastice-za-ulagace>
39. World Economic Forum, WEF (2002-2010), Global Competitiveness Report, Geneva: WEF

POPIS SLIKA I TABLICA

POPIS SLIKA

Slika 1.: Rang konkurentnost Hrvatske i referentnih zemalja u 2015. i 2014. godini	7
Slika 2.: Struktura javnih rashoda u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2004-2012. godine	18
Slika 3.: Stope PDV-a u državama Europske unije 2013. godine.....	37
Slika 4.: Stope poreza na dobit u državama Europske unije 2013. godine.....	38

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Različiti stupnjevi državne intervencije u industriji	20
Tablica 2.: Pregled instrumenata strukturne politike prema područjima	22
Tablica 3.: Porezni režimi u pojedinim europskim državama	48